

BASF

The Chemical Company

**Seme rađa
profit**21000 Novi Sad, Radnička 30a
Tel: 021/4750-788; Fax: 021/4750-789
www.limagrain.rs**hrana
produkt**

hrana bez mana!

www.hranaprodukt.com
Tel: 022/650-027, 650-033**SREMSKA** Godina II • Broj 8 • 25. januar 2013. • cena 40 dinara**сремске
НОВИНЕ**

POLJOPRIVREDA

KOOPERATIVA

Foto: M. Mileusnić

Kompanija „Atos Fructum“, koja je svoj razvoj započela 2007. godine u selu Mala Remeta, pokrenula je jedinstvenu inicijativu za stvaranje prve srpske voćarske kooperative koja bi imala za cilj brz i energičan prodor na izuzetno probirljiva evropska tržišta.

Osnovna ideja je da se na prostoru kod fabrike vode „Jazak“ izgradi velika hladnjača oko

koje bi se oformilo i središte buduće kooperative. Razvoj kooperative je planiran etapno. U prvoj fazi, plan je da se proizvede 10.000 tona voća, a da se u drugoj etapi izgradi novo krilo za smeštaj i pakovanje proizvoda kako bi proizveli još 10.000 tona jabuke. Clj je sasvim realan i on podrazumeva proizvodnju 30.000 tona prvoklasnih jabuka koje će biti plasirane na zapadnoevropsko tržište. **Strana 10.**

U OVOM BROJU

**Preporuke ratarima
– pripreme za prihranjivanje**

Strana 2.

U poseti gazdinstvima:
**Kako živeti od stočarstva
i povrtarstva**

Strana 4.

**Agrar – čuvar socijalnog mira
na prosjačkom štapu**

Strana 5.

**Vremenska prognoza
i kalendar radova za februar**

Strana 15.

SAVETOVANJE POVRTARA

Izvozna šansa Srbije

Povrtarska proizvodnja je jedan ozbiljan, dugoročan, porodični komercijalni posao koji zapošljava ne samo porodicu, nego i brojnu živu radnu snagu, rečeno je na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu, 19. januara, na 13. naučno- stručnom skupu "Savremena proizvodnja povrća" u organizaciji Vojvodanskog društva povrtara i Poljoprivrednog fakulteta. Bio je ovo istinski praznik nauke i dobra prilika za sve povrtare da se sa savetovanjima ponese nova iskustva i saznanja u savremenoj proizvodnji povrća. Takođe, učesnici savetovanja su mogli da se upoznaju sa vrhunskom ponudom vodećih kompanija koje se bave plasmanom semena, đubriva, zaštite bilja, zalivnih sistema i drugih pratećih sadržaja koji su neophodni za povrtarsku proizvodnju.

Strana 13.

SMS MALI OGLASI 064/1629-737

"Produktna berza" AD, Novi Sad, Bulevar oslobođenja 5
Tel: 021/442-935, fax: 021/442-931, 443-457, 442-932
E-mail: nsberza@eunet.rs, www.proberza.co.rs

Od 15.1. do 18.1. 2013.

- Blagi rast cene kukuruza
- Rast cena na svetskim berzama
- Stabilna cena pšenice

U aranžmanu sa Emiratima zakon će biti ispoštovan

Kod sklapanja aranžmana sa kompanijom „Al Dahra“ iz Ujedinjenih Arapskih Emirata u vezi zakupa i kupovine poljoprivrednog osam državnih kombinata u Vojvodini koji su procesu restrukturiranja, biće ispoštovani propisi našeg zakonodavstva. Ovo je izjavio prof. dr Miladin Ševarlić, šef katedre za ekonomiku poljoprivrede i tržišta na Institutu za agroekonomiju Poljoprivrednog fakulteta Beogradskog univerziteta prilikom prošlonedeljnog predavanja u Staroj Pazovi upriličenog, u organizaciji opštinskog Odeljenja za poljoprivredu, za veliki broj poljoprivrednika iz ove sredine.

Najpovoljniji uslovi

Profesor Ševarlić je poljoprivrednicima govorio o zadugarstvu i zadugama, a poljoprivrednici koji su pratili ovo predavanje interesovali su se i za akuelna pitanja u poljoprivredi, pa i o aranžmanu sa Kompanijom „Al Dahra“ koji je izazvao velike polemike u javnosti.

– Zakon će biti ispoštovan tako što će se formirati nova kompanija čiji će vlasnici biti država Srbija i „Al Dahra“ i ona će imati sedište u Srbiji. Ona će praktično registraci-

Prof. dr Miladin Ševarlić

jom u Agenciji za privredne registre postati srpska firma – rekao je profesor Ševarlić i dodao da će „efekti biti u paketu koji dolaze s ovih 200 miliona evra i to su kreditna sredstva, dobijena do sada pod najpovoljnijim uslovima koje je Srbija ikada mogla da dobije“. On je dodao da će do 31. marta ove godine biti sklopljeno osam pojedinačnih ugovora za kombinat i ugovor između države Srbije i „Al Dahre“ u vezi osnivanja zajedničke kompani-

je. Takođe, je naglasio da će zemljište iz tzv. „zelenog pula“, koje su do sada koristili državni kombinati, biti ponuđeno vojvodanskim poljoprivrednicima u zakup.

– Mislim da političko opredeljenje države Srbije mora da bude sledeće: da li mi hoćemo da nastavimo s prodajom prirodnih resursa ili nećemo. Ne radi se samo o poljoprivrednom zemljištu. Radi se o izvorima vode, rudnom bogatstvu, radi se o šumama, odnosno, šta će ova generacija da ostavi generaciji koja nas nasledjuje, da bi i ona mogla ovako barem u uslovima krize održivo da egzistira – kazao je prof. dr Miladin Ševarlić i podsetio da ono što je problematično, to je načelno pitanje koje nije vezano samo za ovaj aranžman, nego je vezano za ranije prodaje naših firmi i zemljišta.

Tajno birajte lidere

Govoreći o savremenom načinu udruživanja u zemljoradničke zadruge profesor Ševarlić je istakao je da je glavni motiv interes koji zadrugari, kao vlasnici zadruga ostvaruju posredstvom povezivanja u zadrugne asocijacije, odnosno profit ostvaren zajedničkim nastupom prema dobavljačima re-

Gde su sela ?

– Srbija ima Zakon o teritorijalnoj подели i po tom zakonu sva naselja se dela na gradska i ostala. Dakle, samo na području Vojvodine imamo 4.539 ostalih naselja. Srbija nema ni jedno selo. Sve su gradovi i ostala naselja – kaže profesor Ševarlić i postavlja pitanje šta je definicijom sela u Srbiji.

promaterijala i tržištu, što pojedinačno poljoprivrednici ne mogu na efikasan način ostvariti. Osvrnuvši se na istorijat zadrugarstva u svetu i kod nas, profesor je rekao da postoje razne vrste zadruga i da je prva nastala 1844. godine u sferi potrošnje u Engleskoj, a kao treća zadruga na svetu i to kao kreditni model zemljoradničke zadruge nastala je na tlu današnje Vojvodine u Bačkom Petrovcu. Srpska književna zadruga osnovana je 1892. godine, a za početak zemljoradničkog zadrugarstva u Srbiji uzima se 1894. godina. Dakle, zadruge su nastale u kapitalizmu i nemionvno nose njegove obeležja, a prethodni model zemljoradničkih zadruga u Srbiji je

propao jer su njima upravljali direktori i menadžeri, a ne zadrugari kao vlasnici zadruga.

Preporučivši poljoprivrednicima staropazovačke opštine osnivanje zemljoradničkih zadruga, profesor Ševarlić je naglasio da su, zadrugari ti koji stupajući u zadrugu unose i članski ulog za razliku od kooperata, koji rukovode zadrugom, dok direktori i menadžeri rade za njih.

– Nikada javno ne birajte ni direktora ni članove Upravnog i Nadzornog odbora. Samo tajno dajte glas onome za koga mislite da može da bude lider, odnosno da zadobijete posvećenog zadrugara – rekao je prof. dr Miladin Ševarlić i naglasio da razvoj zadrugarstva, da li u oblasti poljoprivrede ili nekom drugom vidu, donosi dobrobit, pored zadruga korist u okviru lokalne zajednice, uče zadrugare kako da demokratski reše probleme razvoja unutar druge ili u svojoj lokalnoj zajednici, jačaju ekonomsku moć i poboljšavaju poziciju malim proizvođačima na tržištu, omogućavaju im da utiču na promene i rešenja socijalno-ekonomskih problema i povezuju biznis lokalne zajednice u regionalnu i nacionalnu privredu. **G. Majstorović**

NOVI SAD • PREPORUKE PROIZVOĐAČIMA STRNIH ŽITA

Priprema za prihranjivanje

Zbog prevelikog sklopa ove godine prihranjivanje će biti delikatnije. Zato posebno apelujemo na potrebu analize zemljišta, a postupak izračunavanja doze azota mora uzeti u obzir razvijenost useva

Strna žita su ušla u zimski period u veoma dobrom stanju. Gotovo 80 odsto useva je u različitim fazama bokorenja (1-4 bočna izdanka), oko 10 odsto je u fazi pojave trećeg lista, dok je preostalih 10 odsto u fazama jedan-dva lista. Davno žitna polja nisu izgledala kao u jesen 2012. Tek na ponekoj njivi biljke su pokazivale simptome žučjenja ili gubitka intenzivno zelene boje. Zetete od sitnih glodara ili od divljači su zanemarljive. Ali, pošto je zima tek počela i teško se može predvideti kakav će biti njen tok, biće još iskušenja za sva strna žita. Tek početkom aprila 2013. će biti moguće oceniti pravi potencijal žita jer je to period kada započinje porast u stablo (vlatanje) i kada će biti jasno koliko će se klasova formirati, koliko će biti klasica u klasu, koliko će biti efikasno prihranjivanje i mere zaštite.

Vremenski uslovi - Tokom jeseni omogućili su kvalitetniju setvu, dobro nicanje i relativno brz prolazak početnih faza porasta. Bokorenje je rano započelo tako da danas

imamo na terenu i veoma guste useve kojima će biti potrebna dodatna zaštita sredstvima za regulaciju rasta. Toplo zemljište i prve kiše u drugoj dekadi oktobra obnovile su i aktivnost mikroorganizama u zemljištu. Jer, tokom letnje suše vlažnost zemljišta je pala ispod tačke venjenja biljaka čime je i rad mikroorganizama bio veoma ograničen. Sa aspekta priprema za prihranjivanje to je značilo da će u zoni korena žita biti manje lakopristupačnog azota. To bi dalje značilo da će biti potrebno više azota iz vrece u periodu prihranjivanja. S povećanjem vlažnosti zemljišta došlo je do brze aktivacije mikroorganizama koji obavljaju nitrifikaciju, odnosno mobilizaciju nitrarnog azota. Padavina međutim nije bilo dovoljno da se nadoknadi ogromni deficit vlage u slojevima zemljišta od 0 do 150 centimetara.

Stanje vlage i status nitrarnog azota - Redovno se prati u Institutu za ratarstvo i povrtarstvo, kao i u većini poljoprivrednih stanica na teritoriji AP Vojvodine.

To potvrđuju i podaci iz poljoprivrednih stanica Sombor i Kikinda. Konačna analiza, koja će biti osnovna za prihranjiva nje, biće gotova početkom februara. Iz podataka se takođe vidi da su najrazvijeniji usevi iz ranih rokova setve već usvojili 40-60 kilograma azota (razlika u sumi između 1. i 5. roka setve). O ovoj činjenici se mora voditi računa prilikom izračunavanja doze azota za prihranjivanje.

Rezerve vlage - Padavine od oktobra do kraja decembra prokvasile su sloj zemljišta od 50 do 70 centimetara dubine. Jasno se vidi iz tabele da su dublji slojevi još uvek "suvi". Potrebno je još 150-200 litara po kvadratnom metru padavina kako bi se navlažio sloj od 60 do 150 centimetara dubine. Tek to bi bila garancija da su zalihе vlage dobre i da se zasnivanje jarih useva može kreirati bez većih ograničenja (u nadi da će temperature tokom leta biti normalnije u odnosu na 2012).

Očekivanja - Prolećni deo vegetacije se očekuje s mnogo više opti-

Biće iskušenja za sva strna žita

mizma nego ranijih godina. Da i rod 2013. bude izvesniji, potrebno je još puno uložiti u proizvodnju.

Prvo je na redu prihranjivanje koje će biti delikatnije zbog prevelikog sklopa. Zato posebno apelujemo na potrebu analize zemljišta, a postupak izračunavanja doze azota mora uzeti u obzir razvijenost useva.

Treba se pripremiti i na intervenciji s regulatorima rasta kako bi izbegli opasnost od poleganja.

Zaštita useva - Morala bi biti kompletna i stručnija jer će bujni usevi donositi specifične probleme.

Problematicu zaštite uvećava i količina nedeklarisanog semena koja je jesenas upotrebljena.

Sve druge mere nege će biti blagovremeno sugerisane kako bi rod 2013. bio što bolji, kvalitetniji i profitabilniji.

Prof. dr Miroslav Malešević
Dipl. inž. master
Vladimir Aćin
Institut za ratarstvo
i povrtarstvo, Novi Sad
Dr Goran Jakimović
Poljoprivredni fakultet, Novi Sad

OSNIVAČ I IZDAVAČ: NIPD "Sremske novine" d.o.o. Sremska Mitrovica
• Trg vojvodanskih brigada broj 14/II • **DIREKTOR:** Dražan Đorđević

• **GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:** Živan Negovanović • **UREDNIK IZDANJA:** Dragan Čosić
• **DIREKTOR MARKETINGA:** Zlatko Zrilić • **TEHNIČKI UREDNIK:** Marko Zrilić • **REDAKCIJA:** Svetlana Đaković, Katica Kuzmanović, Zorica Garašanin-Stefanović, Dušan Poznanović, Sanja Mihajlović, Stevo Lapčević, Milan Mileusnić (fotoreporter), Gordana Majstorović • **MARKETING:** 064/16-29-737
• **ŠTAMPARIJA:** DOO MAGYAR SZO KFT 0J Štamparije "Forum" Novi Sad • **E-mail:** poljoprivreda@sremskenovine.co.rs
TELEFON/FAX: 022/610-144

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад
63(497.113)

Sremska poljoprivreda / glavni i odgovorni urednik Živan Negovanović.
- God. 1, br. 1 (okt. 2012) - - Sremska Mitrovica: Sremske novine, 2012. - Ilustr. ; 46 cm

Dva puta mesečno.
ISSN 2217-9895
COBISS.SR-ID 273701127

Izuzetno interesovanje poljoprivrednika

Cilj ovih predavanja koja pobuđuju izuzetno interesovanje sremskih poljoprivrednika, jeste da prenesu rezultate istraživanja koja su tokom prethodne godine sporvedena na oglednim poljima Poljoprivredne stručne službe, kako bi se u godini koja je pred nama postigli još bolji rezultati

Prvo predavanje u okviru „Zimske škole“ koju sremskomitrovačka Poljoprivredna stručna služba organizuje već tradicionalno iz godine u godinu, održano je u utorak. Cilj ovih predavanja koja pobuđuju izuzetno interesovanje sremskih poljoprivrednika, jeste da prenesu rezultate istraživanja koja su tokom prethodne godine sporvedena na oglednim poljima Poljoprivredne stručne službe, kako bi se u godini koja je pred nama postigli još bolji rezultati.

Pozdravljajući prisutne, direktor sremskomitrovačke PSS **Lale Andonović**, istakao je da su se „Zimske škole“ do sada pokazale kao izuzetno uspešno sredstvo za upoznavanje poljoprivrednika ne samo sa rezultatima mnogobrojnih ogleda, nego i sa novim agrotehničkim merama koje treba pameniti.

Ovo je samo prvi korak u čitavom nizu predavanja koja ćemo počev od ove nedelje redovno održavati u Sremskoj Mitrovici i širom Srema. Mi smo tu da pomognemo našim poljoprivrednicima, da damo preko

Detalj sa predavanja

potrebne savete i mi to činimo. Sve veći broj zainteresovanih proizvođača, najbolji je pokazatelj da smo na pravom putu - istakao je Andonović.

Pokrenut veliki broj tema

U okviru prvog ovogodišnjeg predavanja, svoja iskustva i znanja, poljoprivrednicima su preneli stručni saradnik za proizvodnju strnih žita **Zoran Martinović**, koji je govorio o značaju i prednostima koje donosi vođenje „Matičnih knjiga

biljne proizvodnje“, **Jasmina Gabor**, samostalni stručni saradnik za zaštitu strnih bilja, koja je okupljenima govorila o radu prognozno - izveštajne službe, mr. **Vladan Marić**, samostalni stručni saradnik za proizvodnju kukuruza, koji je predstavljajući rezultate ispitivanja komercijalnih hibrida kukuruza u proizvodnom ogledu na lokalitetu Sremska Mitrovica, istakao da je najveći protivnik sremskih poljoprivrednika u godini koja je za nama bila suša koja se, ako se želi izbeći smanjenje roda, nužno mora savladati izgradnjom efikasnog sistema navodnjavanja.

Senka Mišković, samostalni stručni saradnik za zaštitu bilja, govorila je o šteti nastaloj usled delovanja kukuruznog plamena, **Željko Graovac**, samostalni stručni saradnik za stočarstvo, koji je govorio o značaju visokoproteinskih hibrida kukuruza u ishrani domaćih životinja, te dr **Katica Škrbić**, samostalni stručni saradnik za proizvodnju šećerne repe, koja je predstavila rezultate ovogodišnjih ogleda, davši pri tome neophodne preporuke sorti za 2013. godinu.

Matične knjige – lična karta zemlje

Govoreći o vođenju „Matičnih knjiga“ koje je u saradnji sa Vladom Republike Austrije nedavno izdao Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i pumarstvo, **Martinović** je istakao da se evidentiranjem poslova i inputa na svakoj parceli vrši pouzdana dokumentacija proizvodnje i stvaranje mogućnosti sigurnog plasmana na tomatačem i inostranom tržištu koje već duže vreme počiva na ovim knjigama.

Vođenjem ovih knjiga poljoprivrednici dobijaju kompetan uvid u proizvodnju i to do 50 godina u nazad. Sa jedne strane, oni ostavljaju pismeni trag, prave ličnu kartu svoje zemlje, osiguravaju se u slučaju da uzmu zemlju u arendu, a sa druge, ispunjavaju zakonsku regulativu, koja će u vremenu koja je pred nama postati obaveza za sve. Takođe, svi oni koji budu uredno vodili ove knjige, stećiće i mogućnost lakšeg dolaska do subvencija, kao i bržeg plasmana svoje robe na inostrano tržište, za koje su ove knjige najbolji dokaz kvaliteta proizvoda - istakao je **Martinović**.

Srem ispod vojvodskog proseka

U svom izlaganju o stanju šećerne repe, dr **Katica Škrbić** istakla je da je u 2012. godini pod repom bilo 15.000 hektara zemlje, čak 2.000 više nego što je planirano.

No, i pored činjenice da je repa bila presejana, rod je, zahvaljujući pre svega suši, bio izuzetno loš, svega 31 tona za čitav Srem. Zahvaljujući ovakvom neslavnom bilansu, Srem je nastavio višegodišnju tradiciju nižeg prinosa od pokrajinskog proseka. Takođe, tokom juna, jula i avgusta, imali smo smanjenje padavina, zatim je došao mraz, tako da, ako saberemo sve nedaće koje su ove godine zadesile naše poljoprivrednike, možemo biti i zadovoljni rodom. Za godinu koja počinje, prognostičari tvrde da će takođe biti sušna, tako da već sada treba razmišljati o preventivnim sredstvima kako bi rod bio kvalitetniji i kako bi ga bilo više, istakla je dr **Škrbić**.

S. Lapčević

Veliko interesovanje poljoprivrednika

PREPORUKA SORTI ŠEĆERNE REPE ZA 2013. GODINU	
Institut Novi Sad	Drena, Darija, Irina, Vera, Nora
Syngenta	Horta, Asketa, Gazeta, Protekta, Lipta
Strube	Elmo, Viktor, Markus, Fred, Prestige, Elke
Maribo	Tajfun, Arcadia, Melrose
KWS	Aranka, Serenada, Alfonsa, Marianka, Severina
Sesvanderhave	Giraf, Original, Leopard, Yack

Predavanja eminentnih stručnjaka

Dok biljke "spavaju" vrši se rezidba svih voćnih vrsta: rezači stigli iz Šapca i Leskovca - Sremcima rezanje nekako "ne leži"

Zimski period je, kada je o poljoprivredi reč, dobra prilika da se rezimiraju godišnji rezultati, u smislu postignutih prinosa, ali i mogućnosti za unapređenje proizvodnje. Jedna od tih mogućnosti je i tradicionalna "Zimska škola za poljoprivrednike" koja je u rumskoj opštini započela tokom "Svinjokolja" u Vognju, polovinom decembra 2012. godine.

Na temu "Zimske škole", ali i aktuelnih radova u vočarstvu, razgovarali smo ovih dana u Poljoprivredno-stručnoj službi "Ruma", savagnornik nam je bio savetodavac za voćarsku proizvodnju **Lazar Klještanović**.

Hoće li ove godine "Zimska škola za poljoprivrednike" doneti nova saznanja proizvođačima, i u kojim oblastima?

-Više od deset godina organizujemo "Zimsku školu" i to na teritoriji tri sremske opštine, Rume, Iriga i Indije. Škola je formalno započela na "Svinjokolju" u Vognju polovinom decembra kada su u okviru te manifestacije održana i stručna predavanja na temu stočarske proizvodnje, a trajće sve do kraja fe-

Lazar Klještanović

bruara. Ta predavanja se organizuju u dogovoru sa MZ, poljoprivrednim proizvođačima, zadrugama, udruženjima. Oni biraju teme, mi pripremamo predavanja.

Hoće li učešća u "Zimskoj školi" imati i neki eminentni stručnjaci sa strane?

-Naravno, tako je svake godine. Budući gosti sa instituta, poljoprivrednih fakulteta, semenskih i hemijskih kuća. Prošle zime predavanjima je bilo obuhvaćeno 20 sela u ove tri opštine, obrađene su oblasti kao što su voćarstvo, ratarstvo,

stočarstvo, povrtarstvo, zaštita bilja, organizacija poljoprivrede kao privredne grane, potom uredbе, zakoni, standardi, nove tehnologije, teme iz agroekonomije. Pored mene, a zadužen sam za voćarsku proizvodnju, aktivno učešće u "Zimskoj školi" imaću naši savetodavci **Goran Drobniak**, **Pera Markić**, **Đuro Paić**, **Sanda Klještanović**, **Uglješa Trkulja**, **Gorica Kozbarić**. U Vognju su bili dr **Đorđe Jocković**, prof. dr **Branko Marinković**, dr **Miloš Beuković**. Različite sredine podrazumevaju i različita interesovanja: u Irigu je akcenat na voćarstvu i povrtarstvu, u Indiji na ratarstvu i voćarstvu, u voćarstvu kada je reč o Slankamenu, a u Rumi uglavnom na ratarstvu.

Da se vratimo voćarskoj proizvodnji: da li poslednje padavine imaju uticaja na voćnjake i vinograde?

-Kiša trenutno nema većeg uticaja na voćarske biljke, one sada "spavaju", u takozvanoj su feno fazi zimskog mirovanja. Ali, dobro je što ima padavina, prave se rezerve za ovogodišnju vegetaciju. Vlažnost zemlje ide do 60 centimetara, ispod

Zimska rezidba voća

je još uvek suvo, dobro je da se u dubini prave rezerve vlage. Količina padavina je 60 litara po metru kvadratnom, to je malo iznad desetogodišnjeg proseka. Bilo je pojava da se stabla voćaka suše usled nedostatka vlage, uglavnom kod mladih sadnica. Kod svih mladih voćnih vrsta do sušenja je došlo ne samo zbog suše, već i usled izuzetno visokih temperatura. U proseku, od sto sadnica, deset odsto se osušilo.

Započela je rezidba, da li je još uvek deficit sa rezačima?

-U toku je rezidba svih voćnih vrsta, vinogradari čekaju da dođe Sv. Trifun kada počinje prvo orezivanje. Rezidba treba da se završi do polovine aprila, do početka vegetacije.

Što se tiče rezača, godinama imamo zanimljivu situaciju: ti stručnjaci uglavnom dolaze iz Šapca, Leskovca i drugih krajeva Srbije, kod nas ih je malo, jednostavno nema interesovanja za ovu vrstu posla. Ovi s juga Srbije su bolji majstori, imaju dužu tradiciju u tom poslu. Grupa od 20-ak rezača je na privatnim posediima, na većim plantažama bude ih po 30 i više. Koliko mi je poznato, rezidba se plaća po 30 evra na dan, plus hrana, ponegde i smeštaj, tako da je to prilično isplativ posao.

Slede prolećni voćarski poslovi, koja đubriva su preporučljiva, s obzirom da se najavljuje još jedna sušna godina?

-Pred početak vegetacije čeka nas osnovno đubrenje. Obavezno je đubrenje azotom, on je važan za porast drveća. Treba na vreme uraditi i zimsko prskanje, već u martu, obično se kreće od breskve: neko je pravilo a se prvo prska koštičavo, a posle njega jabučasto voće. Oni koji nisu zadržali nove zasade, optimalni period je kraj zime i celo proleće, sve do početka vegetacije, odnosno do kraja aprila.

K. Kuzmanović

BIKIĆ DO • PORODICA BOBALJ PROIZVODI KUPUS I JAGODE

„Od ovoga se može lepo živeti“

Poznati po tome što proizvode isključivo futoški kupus jer je on najbolji za kiseljenje - Jagode sade na površini od oko pola jutra, sa koje dobijaju približno tonu voća. Iako pored njihove parcele prolazi potok, prošle godine uveli sistem zalivanja kap po kap, što im dosta olakšava posao

Već dvadesetak godina **Dejan Bobalj** iz Bikić Dola bavi se proizvodnjom kupusa. Svake godine on na parceli od oko jednog jutra dobije približno vagon kupusa. Rasadaivanje krene tokom jula, nakon što se sa njive skinu ječam, pšenica ili stočni grašak, a kupus za berbu pristizhe krajem oktobra ili početkom novembra.

Prošle godine, kako kaže Dejan, rod je podbacio i do 40 odsto, a razlog za to bila je izuzetna suša.

Prošlogodišnja berba počela je sa zakašnjenjem, iako smo kupus kao i obično rasadili još sredinom jula. Međutim, i pored zalivanja iz

obližnjeg potoka, vegetacija je bila usporena. Visoke temperature od oko 35 ili 40 stepeni rasad još nekako i podnosi, ali kupus teško. Suša je doprinela da glavice i pored svih neophodnih agrotehničkih mera koje sam primenio, zbog nedostatka vlage, ne narastu do uobičajenih i da ne budu dobro zavijene. Srećom, cena po kilogramu od 30 dinara opravdala je naša očekivanja i ulaganja, a s obzirom da već godinama imamo redovne mušterije, nismo imali problema ni sa plasmanom. Ne moramo da stojimo i prodajemo na pijaci, nego samo raznesemo po kućama. Poznati smo po tome što

Nevenka Bobalj iz Bikić Dola

proizvodimo isključivo futoški kupus jer je on najbolji za kiseljenje – priča Dejan Bobalj iz Bikić Dola.

U ovom poslu Dejanu pomaže majka **Nevenka**, koja je još 1994. godine, došla na ideju da zajedno sa svojim suprugom na ovaj način dopuni kućni budžet.

Suprug je u to vreme ostao bez posla, bila je velika inflacija, a trebalo je školovati decu. S obzirom da smo imali dva sina na fakultetima, bez premišljanja smo se prihvatili povrtarstva. Kada je pre deset godina moj suprug umro, taj posao je zajedno sa mnom nastavio da vodi Dejan. Od ovog posla može lepo da

Dejan Bobalj na parceli sa kupusom

se živi, jer te pare koje dobijemo u jesen rasporedimo tako da imamo za život preko zime – priča Dejanova majka Nevenka Bobalj.

Nakon što su razradili proizvodnju kupusa, porodica Bobalj je 2000. godine krenula u novi posao, a to je uzgajanje jagoda.

Prve rasade smo doneli iz okoline Šapca, a sada se snabdevamo iz Subotice. Jagode sadimo na površini od oko pola jutra, sa koje dobijemo približno tonu voća. Iako pored

naše parcele prolazi potok, prošle godine smo uveli sistem zalivanja kap po kap, što nam dosta olakšava taj posao kaže o uzgoju jagoda Dejan Bobalj. Jagode pristizhe krajem maja odnosno početkom juna, a od njih se može dobro zaraditi, jer je to prvo voće koje nakon zime pristizhe na pijacu. Zarada bi bila još i veća da nema dosta švercera, koji su nelojalna konkurencija nama proizvođačima.

S. Mihajlović - M. Mileusnić

Od proizvodnje jagoda može da se živi

BAČINCI • BRANIMIR RAKIĆ, UZGAJIVAČ SVINJA

Nestabilna cena smanjuje broj tovljenika

- Sada imam dvadesetak krmača i tovim još oko 300 do 400 komada svinja godišnje. Ranije sam hranio mnogo više, čak i do 200 komada tovljenika u turnusu i držao do 40 krmača. Sada sam zbog nesigurnosti cene na tržištu rešio da smanjim taj broj, jer nikada ne mogu da budem siguran da li ću od svinja nešto da zaradim ili ću da odem u debeli minus – kaže Branimir Rakić, poljoprivrednik iz Bačinaca

Poljoprivrednik iz Bačinaca **Branimir Rakić** ima 24 jutra zemlje u svom vlasništvu, a pored toga uzima u arendu još oko 70 jutara. Seje šećernu repu, soju, kukuruz, pšenicu, ječam. Kako kaže, cene poljoprivrednih proizvoda nikada nisu sigurne, pa se na nečemu izgubi, a na nečemu zaradi, tako da se poljoprivrednici stalno vrte u krug. Seljak je, jednostavno, prinuđen da svaštari.

Na žalost, došla su takva vremena da mi poljoprivrednici moramo da svaštaramo i da se bavimo svim i svačim, jer onaj ko se odluči za samo jednu delatnost, teško da od toga može da preživi. Najveći prihod mi, ipak, predstavlja to što se bavim stočarstvom. Imam dvadesetak krmača i tovim oko 300 do 400 komada svinja godišnje. Ranije sam imao mnogo više, čak i do 200 komada tovljenika po turi, odnosno hranio sam i do 40 krmača, ali sada sam, zbog nesigurnosti cene na tržištu, rešio da smanjim taj broj. Nikada ne mogu da budem siguran da li ću od svinja da nešto zaradim ili ću da odem u debeli minus. Pomoć od države je minimalna, ako nešto i obećaju to je sve nesigurno, jer se ne zna šta će biti od toga u praksi. Takođe, papirologija koja prati ponošenje zahteva za neke subvencije je velika, a uz to i mnogo košta, ta-

Branimir i Petar Rakić posvetili se poljoprivredi

ko da na kraju ispadne „skuplja pita od tepsije“ – ovako počinje priču o poslu kojim se bavi Branimir Rakić.

Ovaj 47-godišnji stočar kratko vreme, otprilike oko tri godine, radio je u državnoj firmi, a onda je, kada je nastupila kriza, odlučio da napusti preduzeće i da se posveti porodičnom poslu, s obzirom da

su se njegovi roditelji već godinama unazad bavili poljoprivredom.

Nastavio sam njihovim stopama, a sada je to isto odlučio i moj sin **Petar**. On ima 23 godine, pa iako smo mu otvorili vulkanizersku radnju, jer nakon završene srednje škole nije imao posla, on je ipak odlučio za poljoprivredu. Ja sam ga

Težak položaj mladih

Prodaja poljoprivrednog zemljišta strancima može samo da napravi bogalje od nas seljaka, posebno od mladih koji su odlučili da ostanu na selu i da se bave poljoprivredom. Kad već nemamo fabriku, bolje da su dali našoj deci da obrađuju tu zemlju, da ne sede kod kuće bez posla. U vreme kada sam ja počeo da se bavim stočarstvom država je pomagala mlade do 40 godina tako što nam je davala nepovratna sredstva za tovišta i razne kredite, što mi je puno pomoglo. Međutim, današnja omladina to sigurno neće imati, jer su sve te subvencije godinama samo smanjivale ili ukidale – kaže Branimir Rakić iz Bačinaca.

odgovarao od toga, jer ne znam koliko će se i da li će se uopšte situacija u poljoprivredi i stočarstvu poboljšati u budućnosti, pa da on radi u nekim boljim vremenima. Međutim, Petar voli taj posao pa ću zato da ga podržim i imam u planu da mu otvorim gazdinstvo kako bi mu pomogao – kaže Branimir.

U vreme dok su roditelji školovali njega i njegove dve sestre, priča Branimir, imali su maksimum zemlje u vlasništvu, što je u to vreme iznosilo 17 jutara i od toga su mogli lepo da žive. Međutim, on od toga nije mogao ni da preživi, a kamoli nešto još i da zaradi, pa je zbog toga morao da dokupljuje zemlju i da je uzima u arendu.

Međutim, sada mi je i to što imam malo. U današnje vreme bi seljak trebalo da radi minimum

200 hektara zemlje da bi preživio. Mi nemamo bolovanje, ni godišnji odmor, stalno imamo nekog posla, radno vreme za nas ne postoji, sve više nas teraju da radimo, a zaradjujemo sve manje. Do zakupa zemlje je teško doći, a i arenda je jako skupa. U Bačincima ona iznosi minimum 200 evra po jutru, a toliko se maksimalno na toj površini može i zaraditi, što znači da smo na nuli – sa ogorčenjem kaže Branimir Rakić iz Bačinaca, dodajući da za obavljanje poljoprivrednih poslova poseduje svoju vlastitu mehanizaciju, mada je ona već stara i dotrajala, a takođe ima i dva tovišta za svinje koje je napravio još pre desetak godina, kada su bila neka bolja vremena.

S. Mihajlović - M. Mileusnić

Čuvar socijalnog mira na prosjačkom štapu

Piše: **Branislav Gulan**

Proizvodnja hrane, prehrambena sigurnost zemlje, proizvodnja sirovina (za druge grane), razmena sa svetom, socijalni, demografski i drugi aspekti determinišu, između ostalog, višestruki značaj koji ima poljoprivreda u društveno - ekonomskom razvoju Republike Srbije. Poljoprivredna delatnost, prema raspoloživim značajnim prirodnim i ljudskim resursima i dostignutom nivou proizvodnje i prerade, predstavlja jednu od najznačajnijih privrednih delatnosti u Srbiji.

Učešće primarne poljoprivrede u realizaciji bruto društvenog proizvoda Republike Srbije u periodu 2002 - 2013. godine bilo je u intervalu 15,5-11,8 odsto, međutim, ako se posmatra celokupan doprinos poljoprivrede ostalim sektorima privrede, prehrambenoj industriji i proizvođačima i preradačima inputa i sirovina ovo učešće nadmašuje 40 odsto ukupnog bruto društvenog proizvoda. Takođe, oko 44 odsto stanovništva Srbije naseljeno je u ruralnim oblastima (sa gustinom stanovništva ispod 150 stanovnika po kvadratnom kilometru). Sve to ukazuje na poseban značaj poljoprivrede za stabilnost ukupnog ekonomskog i društvenog razvoja, za trajnu prehrambenu sigurnost, socijalnu i političku stabilnost.

Primarna poljoprivreda Srbije, u čitavom periodu od secesije bivše SFRJ, posluje u nestabilnim i izrazito nepovoljnim uslovima, sa nepromenjenom proizvodnom strukturom, pre svega, kapitalno intenzivne proizvodnje (kao što je stočarstvo), jer su često izostajale efikasne mere poljoprivredne politike.

Kako u i kuda dalje

Poljoprivreda Srbije u poslednja dva veka prošla je kroz dva osnovna perioda - od agrarne prenaseljenosti, do deagrarizacije, koja je počela posle Drugog svetskog rata i koja još traje. Početkom ovog veka i poljoprivreda je ušla u fazu tranzicije, što je podrazumevalo privatizaciju i, istovremeno, uglavnom odsustvo mera razvojne poljoprivredne politike. Međutim, u kojoj god fazi da se nalazila, poljoprivreda Srbije je imala nepovoljan ekonomski položaj i nedovoljnu finansijsku podršku države. S druge strane, njen osnovni zadatak u dugom vremenskom periodu bio je da prehrani stanovništvo i tako obezbedi socijalni mir.

U Srbiji i danas poljoprivreda daje oko 12 odsto bruto dodate vrednosti poljoprivrede, a poljoprivredno stanovništvo prema popisu iz 2002. godine činilo je oko 11 odsto ukupnog stanovništva. Značaj i uloga poljoprivrede posebno su došli do izražaja u vreme sankcija 90

Prošle godine ubrano tri miliona tona kukuruza manje nego u 2011. godini

- tih godina prošlog veka, kada se poljoprivreda pokazala kao najvitalniji privredni sektor. Današnje stanje poljoprivrede Srbije, njeni potencijali i ograničenja, i dalje pokazuju isti trend - da se u poljoprivrednu manje ulaže nego što je njoj neophodno (agrarni budžet iznosi 2,2 do 2,6 odsto).

Snalazi se kako ko zna i ume

Prirodni potencijali se nedovoljno koriste, a i dalje je prisutna ubrzana deagrarizacija, visok nivo senilizacije aktivnog poljoprivrednog stanovništva i nizak nivo motivisanosti zaposlenih, zbog niskih prosečnih zarada. Opremljenost savremenim mašinama nije na potrebnom nivou, a potrošnja mineralnih đubriiva je znatno smanjena (troši se oko 50 kilograma samo po hektaru), što rezultira smanjenjem prinosa. Dominantno je učešće poljoprivrednih gazdinstava i njihovo simbolično organizovanje u zadruge, nizak nivo rodnosti i intenzivnosti proizvodnje. Izražena je usitnjenost poseda, među kojima dominiraju gazdinstva do tri hektara. Dok je 90 - ih godina prošlog veka i u prvoj polovini ove decenije beležen stalni deficit (izuzetno simboličnog suficita 2000. godine) poslednjih godina zabeležen je znatan suficit u spoljnotrgovinskoj razmeni proizvoda agroindustrije, koji je u 2011. godini godini bio 1,4 milijarde dolara. Agroindustrija

(proizvodnja i prerada poljoprivrednih proizvoda) je najznačajnija privredna oblast Srbije, koja u stvaranju društvenog proizvoda (BDP) učestvuje preko 20 odsto, a sa pratećim delatnostima i više od 40 odsto! Ali, i pored toga, proizvodnja i prerada, posmatrano u celini, još uvek su na izrazito niskom nivou profitabilnosti i potrebnih standarda u oblasti bezbednosti hrane, da bi njeni proizvodi bili dovoljno konkurentni i traženi na zahtevnim tržištima, pre svega, na tržištu EU. Finansiranje poljoprivrede nije rešeno od 1994. godine kada je ono ukinuto iz primarne emisije, ali novo i bolje rešenje nije nađeno. Tako da se svako snalazi kako zna i ume! Potrebne su kratkoročne i dugoročne mere i akcije kako bi se zaustavili negativni trendovi i aktivirali potencijali ove strateške privredne grane Srbije.

Prepolovljen stočni fond

Proizvodnja hrane, prehrambena sigurnost zemlje, proizvodnja sirovina (za druge grane), razmena sa svetom, socijalni, demografski i drugi aspekti determinišu, između ostalog, višestruki značaj koji ima poljoprivreda u društveno - ekonomskom razvoju Republike Srbije. Poljoprivredna delatnost, prema raspoloživim značajnim prirodnim i ljudskim resursima i dostignutom nivou proizvodnje i prerade, pred-

stavlja jednu od najznačajnijih privrednih delatnosti u Srbiji. Učešće primarne poljoprivrede u realizaciji BDP Republike Srbije u periodu 2002 - 2008. godine bilo je u intervalu 15,5-11,8 odsto, međutim, ako se posmatra celokupan doprinos poljoprivrede ostalim sektorima privrede, prehrambenoj industriji i proizvođačima i preradačima inputa i sirovina ovo učešće nadmašuje 40 ukupnog bruto društvenog proizvoda. Takođe, oko 44 odsto stanovništva Srbije naseljeno je u ruralnim oblastima (sa gustinom stanovništva ispod 150 stanovnika po kvadratnom kilometru). Sve to ukazuje na poseban značaj poljoprivrede za stabilnost ukupnog ekonomskog i društvenog razvoja, za trajnu prehrambenu sigurnost, socijalnu i političku stabilnost. Primarna poljoprivreda Srbije, u čitavom periodu od secesije bivše SFRJ, posluje u nestabilnim i izrazito nepovoljnim uslovima, sa nepromenjenom proizvodnom strukturom, pre svega, kapitalno intenzivne proizvodnje (kao što je stočarstvo), jer su često izostajale efikasne mere poljoprivredne politike.

• *Stočni fond u Srbiji manji je za 50 odsto u odnosu na osamdesete godine i sa pravom analitičari ukazuju na njegovu pravu devastaciju. Njegovo smanjenje posebno će se osetiti posle sušne 2012. godine. Najteže posledice osetile su se na kukuruza. On je u 2011. godini imao rod od 6,5 miliona tona, a u 2012. tek oko 3,5 miliona tona. Vrednosno izraženo njegova vrednost u 2011. godini je bila 1,36*

milijardi dolara, a godinu dana kasnije 737 miliona dolara, ili svega 54 odsto vrednosti iz prethodne godine. Dakle, ukupna bruto vrednost ostvarene poljoprivredne proizvodnje u 2012. godini procenjuje se na 3,9 milijardi dolara, što je za 24 odsto manje od proizvodnje u 2011. godini. Istovremeno, procenjuje se da je neto ostvarena vrednost u visni od 3,37 milijardi dolara manja za 20,28 odsto u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi ostvarene vrednosti poljoprivredne proizvodnje, samo 31 odsto vrednosti potiče iz stočarske proizvodnje, dok je broj uslovnih grla stoke smanjen na 0,30 po hektaru oraničnih površina, što ukazuje na izuzetnu ekstenzivnost domaće poljoprivrede. Optimalno za uslove Srbije je učešće stočarstva u poljoprivredi od najmanje 60 odsto, sa brojem uslovnih grla po hektaru oraničnih površina.

Nasledeni problemi

Nasledeni i još nerešeni problemi iz prethodnog perioda doprinose da poljoprivredna proizvodnja, već duži niz godina, ostvaruje sporiji rast u odnosu na svoje objektivne proizvodne mogućnosti i značaj u ekonomskoj strukturi zemlje. Pad fizičkog obima proizvodnje posebno dolazi do izražaja u uslovima postojjećeg, ekstenzivnog načina proizvodnje, u kome se i nepovoljni klimatski uslovi ekstremno ispoljavaju.

• *Fizički obim ostvarene poljoprivredne proizvodnje u tranzicionom periodu imao je velike oscilacije: ekstreman rast u 2001. godine od 18,6 odsto, u 2004. od 19 odsto i u 2008. od 9,1 odsto i 2011. godine rast od 0,8 odsto, kao i značajan pad u petogodišnjem periodu, što je karakteristika ekstenzivnosti proizvodnje; Mada u trenutku pisanja ovog rada nema zvaničnih podataka o štetama od suše u agraru Srbije u 2012. godini, one su veće od tri milijarde dolara. Suša je odnela deo biljne proizvodnje, uticala je na pokolj stoke, pa će biti manja i ukupna proizvodnja u agraru. Bio je planiran rast od oko dva odsto, a ostvaren je pad između 17 i 20 odsto!*

Nastaviće se

(Autor je član Odbora za selo Srpske akademije nauka i umetnosti)

Prepolovljen stočni fond

U Srbiji izražena usitnjenost poseda

SA SAVETOVANJA O SAVREMENOJ PROIZVODNJI VOĆA

Nova saznanja u tehnologiji proizvodnje jabuke

Puno toga treba da uradimo na uvođenju standarda kvaliteta - Važno je organizovati proizvodnju sadnog materijala prema zahtevima samih proizvođača - King Roat crveni delišes će biti interesantan klon i za Srbiju, jer ima izuzetno atraktivne plodove

Na Savetovanju o savremenoj proizvodnji voća koje je sredinom decembra organizovao Poljoprivredni fakultet iz Novog Sada, Deprtman za voćarstvo i Društvo voćara Vojvodine, o iskustvima iz programa prekogranične saradnje govorio je prof. dr Zoran Keserović, koji ih je predstavio u okviru tematskog izlaganja "Nova saznanja u tehnologiji proizvodnje jabuke u okviru Projekta Apple.NET 2".

Nagrađeni projekat i nova saznanja sa studijskih putovanja

- Koja su to nova saznanja kada je u pitanju tehnologija proizvodnje jabuke? Mi smo u okviru ovog projekta, koji je nagrađen među 400 projekata kao jedan od najboljih projekata prekogranične saradnje, imali nekoliko studijskih putovanja u Italiju gde smo došli do određenih saznanja - rekao je profesor Keserović.

- Stručni program putovanja je obuhvatao funkcionisanje kooperativa, ono o čemu stalno pričamo, sa naglaskom na postizanje ujednačenog kvaliteta proizvodnje i finansijskim efektima udruživanja. Sigurno da mi moramo dosta uraditi na uvođenju standarda kvaliteta i mislim da je u novim zasadima to sada dosta urađeno.

Druga svrha putovanja je bila proizvodnja sadnog materijala u svetlu zahteva samih proizvođača, koji su trendovi kada je u pitanju proizvodnja novih sorata, podloge i organizacija i funkcionisanje savetodavnih službi. Moramo svi priznati da nismo baš zadovoljni sa načinom kako funkcionišu izveštajno-prognozne službe.

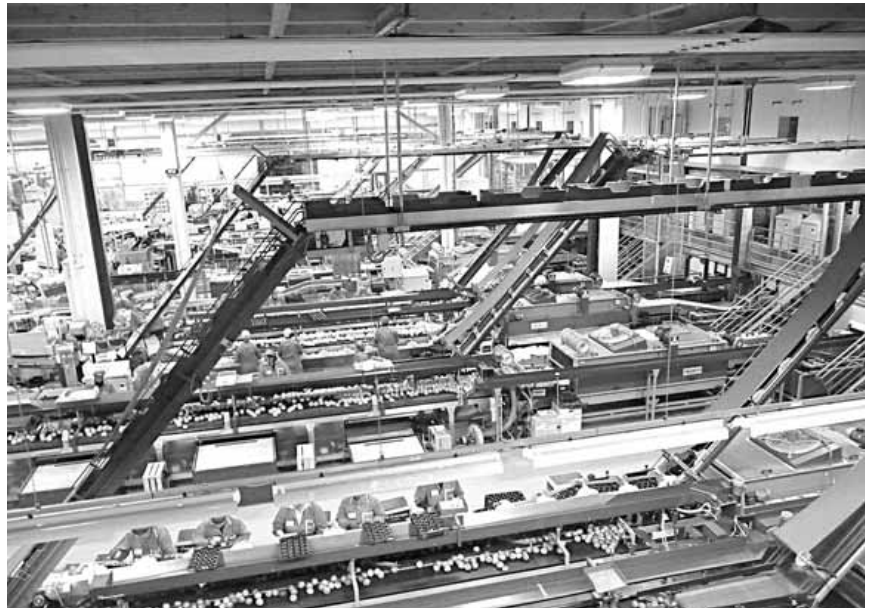
Poseta konzorcijumu "Melinda"

- Prva poseta je bila konzorcijumu "Melinda" koji postoji od 1989. godine i zapošljava 1.200 ljudi, proizvede oko 350.000 tona voća, što je više nego u celoj Srbiji koja proizvede, po statističkim podacima, oko 250.000 tona. Ono što je značajno je da je tu uključeno 5.000 farmera sa prosečnih 1,3 hektara po jednom farmeru. Mi stalno pričamo kako su kod nas male parcele a vidimo ako se te parcele iskoriste za intenzivnu proizvodnju onda nema nikakvih problema. To su sve male parcele kod njih ali su sve podignute po jednoj standardizovanoj tehnologiji proizvodnje, gde se strogo vodi računa o sortimentu, uzgojnom obliku, špaliru, itd. Konzorcijum "Melinda" ima četiri udruženja, 17 zadruga

Prof. dr Zoran Keserović

ga koje imaju sopstvene hladnjače i od toga ima šest linija za sortiranje i pakovanje. Samo u distributivnom centru gde smo bili u mestu Molaro godišnje prođe preko 90.000 tona jabuke, kolika je trenutno proizvodnja cele Vojvodine.

Linija za sortiranje i pakovanje

Distributivni centri

- Mi smo predvideli u okviru Master plana održivog razvoja Fruške gore da se jedan takav distributivni centar uradi u Irigu, i bilo bi jako dobro da se on realizuje. Mi sada u Srbiji nemamo nijedan takav distributivni centar, mada ima navedenih da će to biti u Ridici. U distributivnom centru pakovanja su prilagođena zahtevima pojedinih država. Takođe vodi se računa o sortimentu. U ovoj regiji gde smo mi bili jako dobre rezultate daje zlatni delišes klon B dok Reindersa uopšte nema. Prisutno je 75% zlatnog delišesa klona B zato što u tom regionu on daje izuzetno dobre rezultate i ima razvijenu dopunsku crvenu boju koja se dosta ceni u Evropi. Od ostalih sorti koje su tu prisutne to crveni delišes i autohtona sorta, jedna stara sorta kanadska Reneta koja postiže dosta visoku cenu, kao i Fudži, Gala, itd. Preko 75% proizvodnje se plasira na italijansko tržište.

Kvalitet

Tu smo se upoznali sa tim koliko znači kvalitet. Sorte jabuke koje se proizvode na tom lokalitetu su prepoznatljivije ne samo u Italiji, nego i šire. Svi proizvođači proizvode po principu, ono o čemu stalno pričamo, integralne proizvodnje, imaju svi GlobalGap sertifikate. U vreme berbe se ocenjuju osobine plodova pomoću aparata "Pimprenel". Isplate proizvođača se vrše na svaka dva meseca u pet-šest rata od 01. do 11. u mesecu.

Druge važne posete

- Zatim smo posetili Institut San Michele koji je dosta sličan našem departmanu, bave se i obrazova-

njem, i proizvodnjom, i preradom i transferom tehnologija u privredu. On je vlasništvo privatne Fondacije Edmund Mach, ali provincija daje zemlju i 95% novčanih sredstava za sav rad. Ogledi su generalno podeljeni u tematske celine: tehnika gajenja, sistemi gajenja, sorte, podloge, zaštita, mehanizacija u voćarstvu.

Takođe smo posetili CAV centar u mestu Faenza koji se bavi proizvodnjom predosnovnog i osnovnog sadnog materijala, gde smo razgovarali o tome kako da dođemo do pojedinih podloga, pogotovo za koštičave voćne vrste.

Posetili smo i sajam Interpoma u Bolzanu i upoznali se tamo sa trenutnim stanjem u proizvodnji i kategorizaciji sadnog materijala, sa savremenim trendovima u sortimentu jabuke, sa protivgradnim mrežama i mehanizacijom kao što je mašina za tehničko uništavanje korova na principu pare koja se sve više koristi, zatim mašine

koja služi za proredivanje cvetova, pogotovo u organskoj proizvodnji. Videli smo i dosta drugih sredstava koja se koriste za razvođenje grana, itd.

Sortiment - najveći utisak

- Što se tiče sortimenta na mene je najveći utisak ostavilo King Roat crveni delišes koji je mutant klona Spur, a tu su još bile i sorte Jeromine, Scarlet Spur. Kod Gale Fendeca i Schniga koju već imamo u Srbiji i kod zlatnog Delišesa nismo toliko videli Reindersa, ali je dosta prisutan Golden Parsi i klupske sorte Modi, Pink, Lady i Evelina.

Sigurno da će King Roat crveni delišes biti interesantan klon i za Srbiju, jer ima izuzetno atraktivne plodove - rekao je prof. dr Zoran Keserović.

D. Č.

Gala Fendeca

Linija za pranje

Izbor pokrivnog materijala

Pokrivke imaju zadatak da gajenim biljkama omogućе optimalne uslove za rast i u onim periodima godine kada im to klimatski uslovi ne dozvoljavaju - Najznačajnija osobina pokrivnog materijala je sposobnost transmisije - propuštanja korisnog dela sunčevog zračenja

Energetske osobine

Pokrivke imaju zadatak da gajenim biljkama omogućе optimalne uslove za rast i u onim periodima godine kada im to klimatski uslovi ne dozvoljavaju.

Za tipove objekata sa polukružnim krovom primenjuju se elastični pokrivni materijali, folije, dok se za tipove sa ravnim konturama krovova primenjuju kruti materijali kao što su paneli stakla, akrila ili polikarbonata, ali i folije. Obično se za veće objekte, planirane za dugotrajniju proizvodnju, kao pokrivka koristi staklo, a za manje i one koji su namenjeni za kraći period proizvodnje, polietilenska - PE folija.

Osobine pokrivki

Pokrivni materijal se ocenjuje na osnovu:

- transparentnosti - propustljivosti korisnog spektra sunčevog zračenja - PAR,
- trajnosti, otpornosti na UV zračenje,
- energetskih - izolacionih osobina,
- mehaničke otpornosti,
- otpornosti na pesticide i druga hemijska sredstva koja se primenjuju pri proizvodnji u zaštićenom prostoru,

- gustine,
- jednostavnosti postavljanja,
- gorivosti i zapaljivosti,
- cene itd.

Tab. 3 Propustljivost pokrivki za PAR i dugotalasne toplotne zrake, (Đurovka et al. 2006)

Vrsta pokrivnog materijala	Propustljivost PAR, %	Propustljivost toplotnog zračenja - IR, %
Staklo - jednoslojno	89 - 93	0
Staklo - dvoslojno	84 - 85	0
PE folija - 0,2 mm	91 - 92	72 - 75
Polikarbonat - dupli	81 - 83	0

Propustljivost PAR

Najznačajnija osobina pokrivnog materijala je sposobnost transmisije - propuštanja korisnog dela sunčevog zračenja - PAR, koja je različita za razne pokrivne materijale, sl.16.

Idealno bi bilo da pokrivni materijal propušta 100% za biljke korisnog dela sunčevog zračenja. Pokrivni materijal ne bi trebalo da propušta toplotno, infracrveno - IR zračenje. To je zračenje koje emituje svako toplo telo, a talasna dužina i intenzitet zavise od vrste materijala i temperature tela. Ukoliko to nije slučaj, dolazi do gubitaka usled zračenja dela energije u okolinu.

Kako se u tab. 3, vidi svi materijali, osim PE folije, nepropusni su za infracrveno zračenje. PE folija propušta IR zračenje u jednoj oblasti talasnih dužina, pa se ova

osobina naziva "IR prozo". Ova negativna osobina PE folija otklanja se dodavanjem aditiva.

Trajnost i UV zračenje

Pokrivke su u toku eksploatacije izložene brojnim uticajima, pa se njihove osobine menjaju. Najtrajnije

Tab. 4 Energetski gubici u objektima zaštićenog prostora, kao osnova za poređenje uzeto staklo debljine 4 mm = 100%, (Momirović 2004)

Vrsta pokrivke	Relativni gubici, %
Staklo	100
PE folija	110
PE folija, dvostruka	73
Staklo + termalna zavesa	64
PC, 6 mm	57

je staklo, i preko dvadeset godina, a najkraći vek imaju polietilenske folije, koje traju jednu do pet godina. Folije kraćega veka su jeftinije, ali se češće menjaju i potreban je ljudski rad za njihovu zamenu.

UV zračenje je van PAR oblasti, mada ga neke biljke koriste u pojedinim fazama razvoja. UV zračenje ima talasnu dužinu u području 100-400 nm i nije vidljivo. Deli se u tri oblasti:

- UV-A 315-400 nm,
- UV-B 280-315 nm i
- UV-C 100-280 nm.

UV-C, sa najmanjim talasnim dužinama, gotovo u potpunosti dopire do zemljine površine, dok se UV-B i UV-A delimično prigušuju prolaskom kroz atmosferu i druge prepreke, pre svega oblake. UV-A i UV-B zračenje koriste saksijске cvetajuće heliofilne biljke dok jednokratno rezano cveće (hrizanteme) zahteva

više sunčevog zračenja iz područja UV-A zračenja. Dakle, pokrivka ne bi trebala, posebno pri proizvodnji navedenih biljnih vrsta, da bude u potpunosti nepropusna za UV zračenje.

UV zračenje deluje razgrađujuće na polietilen. Da bi se to sprečilo dodaju se aditivi u vidu stabilizatora. Kao pokrivka koriste se isključivo PE folije sa takozvanim UV aditivima ili stabilizatorima. U zavisnosti od vrste i količine aditiva definiše se trajnost, vek folije.

Energetske osobine

Pod ovim pojmom podrazumeva se izolacione osobine pokrivke. Naziv energetske osobine upotrebljava se stoga što od njih zavise toplotni - energetski gubici. Sve pokrivke imaju loše izolacione osobine, visoku konduktivnost - provodnost toplote, osim onih koje su već formirane kao slojevi materijala sa vazdušnim međuprostorima, akrilni i polikarbonatni paneli, vakuum staklo i dvostruka PE folija. Izolaciona svojstva popravljaju se ugradnjom dva pa i više slojeva sa vazdušnim međuprostorima, tab. 4.

Smanjenje gubitaka ostvaruje se i kombinacijom više materijala za pokrivku. Tako se, na primer, donji delovi plastenika oblažu skupljim, ali energetski boljim panelima od akrila i polikarbonata, dok se drugi delovi prekrivaju dvostrukom PE folijom.

Pokrivke

Staklo

Staklo je inertan materijal, može da se koristi i do trideset godina. Nezapaljivo je i otporno na razna zagađenja, ali je osetljivo na mehanička oštećenja (npr. udar grada - leda).

Za pokrivanje staklenika najčešće se koristi staklo debljine oko 4 mm. Primenom dvostrukog stakla, pa i blokova sa vakuumom, smanjuju se gubici toplote.

Staklo se lako montira na noseću konstrukciju, koja zbog njegove težine mora da bude ojačana. Staklo se lako premazuje bojom koja smanjuje propuštanje svetlosti u letnjem periodu, pa time i zagrevanje staklenika.

Akrili i polikarbonati

Akrilni materijal PMMA (PolyMethyl MethAcrylate) je svetao, UV otporan, sintetički materijal. Čvrstoća mu je 25 puta veća od stakla iste debljine, pri čemu mehanička čvrstoća može još da se poveća dodavanjem aditiva. Lomljiv je ukoliko je u obliku velikih ploča. Otporan je na poliranje i sečenje i lak za rad. Pre savijanja mora da se zagreje.

Polikarbonati, PC, (Poly Carbonate) su otporni na udar i teško lomljivi. Ograničeno je deformabilan pri niskim temperaturama. Od stakla je čvršći i do 250 puta. Otporan je na grad.

Od ovih materijala izrađuju se krute ili slabo savitljive ploče standardnih dimenzija. Izrađuju se češće kao višeslojne sa vazdušnim međuprostorom, sl. 17. Ovakav materijal ima nižu propustljivost svetlosti, ali vrlo dobre energetske - izolacione osobine. Čvrstoća i otpornost na

grad su visoki. Od ploča se izrađuju polja plastenika koja treba da budu ojačana. Od njih se izrađuju prozori i vrata, sl. 18.

Brojne dobre osobine ovih pokrivnih materijala poništavaju se visokom cenom. Takođe, ovi materijali su lako zapaljivi i gorivi. Zbog tog je premija osiguranja za njih viša, a u nekim zemljama zabranjena je njihova primena u objektima koji su namenjeni za obuku i demonstraciju.

Pored akrila i polikarbonata u grupu tvrdih plastičnih ploča spadaju: poliester FRP (Fiberglass Reinforced Polyester) i PVC ploče (PolyViny Chloride), koji su se ranijih godina koristili kao pokrivke dok se danas praktično i ne koriste.

PE FOLIJE

Obična PE folija (PE je skraćenica od engleske reči polyethylene, ali i od srpskog polietilen) je mutne

PE folija bez i sa aditivom za uklanjanje

mlečnobeje boje, propušta 80-90% vidljivog dela sunčevog zračenja. Njen vek je, usled osetljivosti na UV zračenje, godinu dana, a ima i druge nepovoljne osobine. Proizvođači ih otklanjaju primenom raznih aditiva.

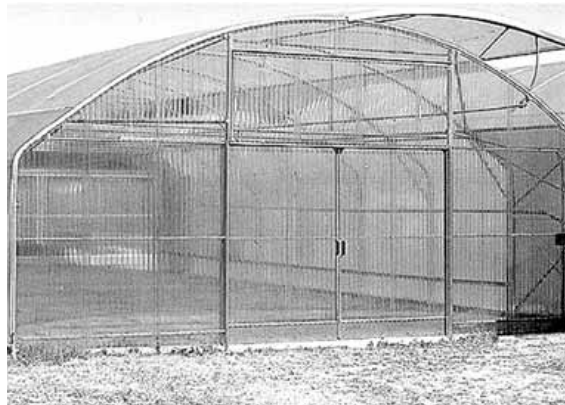
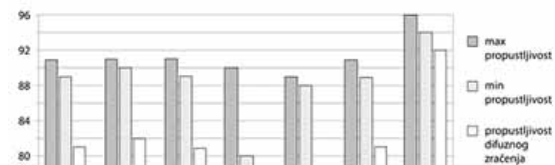
UV stabilizacija

UV zračenje razgrađuje polietilensku foliju. Degradacija se sprečava dodavanjem aditiva - UV stabilizatora, na bazi nikla ili raznih drugih jedinjenja. Jedan od najskupljih UV stabilizatora je titanijum - dioksid. U zavisnosti od vrste i količine aditiva produžava se vek folije. Na primer, oznaka na foliji PE - UV 4, označava UV stabilizovanu PE foliju trajnosti 4 godine.

Termička - IR folija

Obična PE folija propustljiva je za IR zračenje, tab. 3. To je pozitivno

Sl. 16 Propustljivost PAR pokrivnih materijala, (Anonim, 2004)

Plastenik pokriven folijom i tvrdim plastičnim pločama sa čeone strane

sa stanovišta propuštanja i tog dela sunčevog zračenja, jer se iskoristi više energije. Negativno je jer proizvodi gubitke zračenjem u okolini, sl. 19. Ovaj nedostatak PE folije otklanja se dodavanjem raznih aditiva, na primer opala.

Jedan od tipova PE folije je i PE-EVA (Ethylene-VinylAcetate). Dodavanjem 1-18% vinil acetata smanjuje se propustljivost IR zračenja i povećava mehanička otpornost i elastičnost folije.

(www.agroplus.rs)

Zajedničkim radom do novih tržišta

- Osnovna ideja je da se prostoru kod fabrike vode „Jazak“ izgradi velika hladnjača, oko koje bi se oformilo i središte buduće kooperative. Razvoj kooperative je planiran etapno. U prvoj fazi, prema našim planovima, nastojaćemo da proizvedemo 10.000 tona voća. U drugoj etapi, trudićemo se da izgradimo novo krilo za smeštaj i pakovanje proizvoda kako bi proizveli još 10.000 tona jabuke. Naš cilj je sasvim realan i on podrazumeva proizvodnju 30.000 tona prvoklasnih jabuka koje će biti plasirane na tržišta Zapadne Evrope - ističe Mišo Deurić

Svest o potrebi udruživanja u kooperative u svetu pa i kod nas, sa protokom godina, sve je više prisutna. Kako govori statistika, u Zapadnoj Evropi u poslednjih deset godina, primetan je ubrzan razvoj svih vrsta kooperativa koje postepeno na svoja leđa preuzimaju najveći teret izbacivanja nacionalnih ekonomija iz krize u koju su zapale poslednjih godina, a naročito tokom 2008. godine.

Poštovaoci ovakvog vida udruživanja, kao i sami članovi kooperativa, smatraju da će ovaj vid udruživanja u vremenu koje dolazi neminovno smeniti ustaljene forme poslovanja koje u najvećoj meri podrazumevaju velike korporacije ili državni sektor. Kao glavni razlog za ovakav stav, ovi optimisti navode pre svega stabilnu poslovnu etiku i tredicionalne vrednosti na kojima kooperative počivaju.

Polazeći od ovih stavova, kao i od prakse zapadnoevropskih kooperativa, kompanija „Atos Fructum“, koja je svoj razvoj započela u aprilu mesecu 2007. godine u iriškome selu Mala Remeta na južnim obroncima Fruške Gore, u saradnji sa iriškome lokalnom samoupravom te pokrajinskom i republičkom administracijom, pokrenula je jedinstvenu inicijativu za stvaranje prve srpske voćarske kooperative koja bi imala za cilj brz i energičan prodor na izuzetno zahtevna tržišta Zapadne Evrope.

Uloga kompanije „Atos Fructum“

Kako ističe Mišo Deurić, vlasnik „Deus biznis grupe“, u okviru koje posluje i voćarska kompanija „Atos Fructum“ i jedan od glavnih pokretača ove inicijative, kompanija „Atos Fructum“ u potpunosti je spremna da svoje individualno znanje, umeće i kapacitete stavi na raspolaganje svim voćarima koji su zainteresovani za udruživanje i zajednički nastup na svetskom tržištu.

Što se tiče naše kompanije, mogu sa ponosom reći da trenutno imamo 65 hektara voćnjaka pod jabukama i negde oko četiri do pet hektara vinograda. Tokom 2009. godine izgradili smo i modenu hladnjaču kapaciteta 3.200 tona. Hladnjača ima sistem kontrolisane atmosfere, tako da se jabuke čuvaju u zaštićenoj atmosferi i ostaju sveže preko cele godine, a po potrebi se dodatno peru, pakuju i izvoze pre svega u Rusiju koja je naš najvažniji partner. Trenutno, u planu

imamo povećanje zasada jabuka za još 50 hektara, tako da bi ukupan rod trebao da iznosi oko 7000 tona. Sagleđavajući moderna kretanja, uvedeli smo da ni sa takvom količinom ne možemo da nastupimo kako bi želeli na ozbiljna tržišta Evropske Unije pa smo otuda pokrenuli inicijativu koja će dobro doneti ne samo kompaniji kojoj pripadam, nego i malim proizvođačima koji nam pridu - ističe Deurić.

Kooperativa jedino rešenje

Uz ostvarivanje profita, što je svakako jedno od glavnih merila uspešnosti u tržišnoj privredi, glavni razlog za pokretanje inicijative za stvaranje prve srpske voćarske kooperative leži i u svesti da se puni razvoj voćarstva na Fruškoj gori može očekivati tek ako se iz stanja pasivnosti pokrenu mali proizvođači kojih ima najviše, a koji usled materijalnih nedostataka, ne mogu da pokrenu samostalnu proizvodnju.

Kooperative karakteriše zajedništvo, solidarnost i saradnja. Glavni credo ovakvog vida poslovanja je

Srpska jabuka za evropsko tržište

„čini drugima no što želiš da drugi rade tebi“, što van svake sumnje dokazuje da je poslovanje u kooperativama zasnovano na etici koja je u modernom poslovanju preko potrebna.

Kako ističe Deurić, sitniji proizvođači koji se udružuju u kooperativu u nastanku, neće biti posmatrani kao izvor zarade. U krajnjem, to je i nemoguće, jer glavno načelo kooperative je zajedništvo i prevladavanje individualnosti, tako da je u interesu svake kooperative da razvija kvalitetne odnose kako sa članovima udruženja, tako i sa poslovnim partnerima, jer odnos člana kooperative prema ostalim članovima zajednice, zapravo je odnos prema samome sebi.

Mišo Deurić

- Nama je potreban ozbiljan i proaktivan nastup na ozbiljnim tržištima, a to zahteva kvalitet, kvantitet ali i kontinuitet. Da bi to uradili, mi se nužno moramo udruživati. Iskustva zapadnih kooperativa su u tom smislu za nas od presudnog značaja. Već duže vreme, prisutno je udruživanje manjih proizvođača u kooperative, a i njihovo potonje međusobno udruživanje radi boljeg nastupa. U tom smislu bih istakao južnotiroske proizvođače koji su se udružili radi zajedničkog nastupa na tržišta u Rusiji. Ako je to tako u Južnom Tirolu, koji je izuzetno razvijena regije i poznata ko voćarski centar, zaista je suviše postaviti pitanje šta mi treba da radimo, jasan je Deurić.

Ističući praktične prednosti kooperative, Deurić izdvaja pre svega mogućnost povećanja proizvodnje i brendiranje proizvoda, što dodatno utiče na utvrđivanje njihove prepoznatljivosti.

Tu je i manjak troškova, što svakako nije zanemarujući faktor. To je posebno primetno kada se, recimo, kupuje ambalaža, ili ulaze u hladnjače, pakeriće i tako dalje. Mnoge od tih stvari koje su neophodne ako se želi ići u korak sa tržištem su potrebne, ali pojedinci ne mogu da ih nabave samostalno. Upravo tu leži i praktični smisao kooperative koju takve inicijative ne opterećuju u onoj meri u kojoj opterećuju sitnije voćare, napominje Deurić.

Iskoristiti potencijale

Kada se govori o stvaranju voćarske kooperative, kako napominje Mišo Deurić, potrebno je istaći i prednosti koje u odnosu na druge regione u Srbiji i šire ima iriški deo Fruške gore, koja, prema mišljenju inostranih stručnjaka, spada u tri najatraktivnije lokacije u Evropi.

- Prednosti koje mi imamo u odnosu na druga područja u Srbiji i šire, ogledaju se pre svega u odličnoj lokaciji. Kako ističu svetski i evropski stručnjaci i voćari ovaj, da tako kažem, iriški deo Fruške gore spada u prve tri lokacije po kvalitetu u Evropi. Nadmorska visina je iznad 150 metara što utiče da mržnjenje voća bude svedeno na minimum. Takođe, ovaj deo Fruške gore je manje više stalno osunčan, a imamo i konstantno svež vazduh, koji daje mogućnost manjeg prskanja, što za rezultat ima čak 40 posto manje prskanja od drugih vo-

Razvoj kooperative, veća ulaganja

Da će korist od izgradnje kooperative imati i šira društvena zajednica, smatra i Vladimir Petrović, predsednik Opštine Irig, koji ističe da se sa razvojem njenih kapaciteta može očekivati i povećanje ulaganja u ovaj deo Srema.

- Irig je poznat kao centar vinskog Srema i mi nameravamo da tu reputaciju održimo i podignemo na viši nivo. Ulaganje u voćarstvo je naš strateški cilj i lokalna samouprava će učiniti sve kako bi olakšala posao onima koji reše da pokrenu sopstveni posao. „Atos Fructum“ je socijalno i društveno odgovorna kompanija i ubeđen sam da će ta odgovornost sa razvojem kooperative koja je svima potrebna, a najviše našim sugrađanima, individualnim voćarima, ta odgovornost još više dobiti na težini.

čara u neposrednom okruženju. Još jedna velika prednost je i to što za zalivanje koristimo vodu koja je po svom sastavu ista kao mineralna voda „Jazak“ tako da možemo slobodno reći da onaj koji zagriže našu jabuku, pored mnoštva minerala i vitamina, unosi u svoj organizam i prvoklasnu mineralnu vodu, ističe Deurić.

Pored ovih lokacijskih prednosti, Deurić navodi i prednosti samog zemljišta, kao i činjenicu da je u Srbiji radna snaga u velikoj meri jeftinija nego u Zapadnoj Evropi.

- Činjenica da je radna snaga jeftinija, možda i nije toliko pozitivna, naročito ako se u obzir uzme kriza svetske ekonomije, ali je dobra sa aspekta udela rada u ceni finalnog proizvoda, što nam omogućava da svoje proizvode na Zapadu distribuiramo po nižim cenama. Koristeći zapadnu tehnologiju i znanja mi možemo da proizvedemo odličan proizvod koji i te kako ima mogućnosti da bude konkurentan na velikim tržištima. Međutim, ono što je i pored svih tih predulova potrebno, jeste udruživanje radi povećanja proizvodnje. Upravo otuda, kompanija „Atos Fructum“ je i inicirala potrebu za stvaranje prve srpske istinske voćarske kooperative, jasan je Deurić.

Potrebna pomoć države

Prvi korak na stvaranju kooperative, učinjen je nedavno, kada je kompanija „Atos Fructum“ u saradnji sa iriškome lokalnom samoupra-

vom i pokrajinskom i republičkom administracijom, zvanično pokrenuo inicijativu za obrazovanje Društva sa ograničenom odgovornošću u kojem će svi oni koji se uključe i plate, kako Deurić navodi, skromne udele, postati potpuno ravnopravni deoničari, čija će prava biti zagarantovana i neće zavisiti od početnog ulaganja.

- Osnovna ideja je da se prostoru kod fabrike vode „Jazak“ izgradi velika hladnjača, oko koje bi se oformilo i središte buduće kooperative. Razvoj kooperative je planiran etapno. U prvoj fazi, prema našim planovima, nastojaćemo da proizvedemo 10.000 tona voća. U drugoj etapi, trudićemo se da izgradimo novo veće krilo za smeštaj i pakovanje proizvoda kako bi proizveli još 10.000 tona jabuke. Naš cilj je sasvim realan i on podrazumeva proizvodnju 30.000 tona prvoklasnih jabuka koje će biti plasirane na tržišta Zapadne Evrope. Bitno je israći i to da se ovaj posao ne može obaviti bez pomoći države i tu pre svega mislim na nepovratnu pomoć koju ćemo uložiti u proizvodnju i mehanizaciju. Ako se to reši, a imamo ozbiljna obećanja da će se desiti, stvorimo kooperativu zasnovanu na istinskim principima etike i tržišta, kakva na ovim prostorima da sada nije postojala, jasan je Deurić i ističe da očekuje da će u skorije vreme rešiti i pitanje navodnjavanja na ovom delu Fruške gore, čime će se stvoriti svi preduslovi za uspešan razvoj voćarstva.

S. Lapčević

Zasadi jabuke u punom sjaju

Pakovanje proizvoda

Izbor sorti vinove loze

Prof. dr Nada Korać
Poljoprivredni fakultet Novi Sad
Departman za voćarstvo, vinogradarstvo,
hortikulturu i pejzažnu arhitekturu

Interspecies vinske i stone sorte

Ove sorte su pogodne za proizvodnju grožđa uz redukovanu hemijsku zaštitu ili bez nje. Posebno su interesantne za gajenje na malim površinama u okviru organske proizvodnje grožđa i vina

Slika 184. Petra (P. Cindrić)

Oplemenjivači širom sveta više od 100 godina neumorno rade na realizaciji ideje: KVALITET + OTPORNOST sorti vinove loze na biotičke i abiotičke faktore stresa, imajući u vidu osnovne principe održive poljoprivrede.

Do sada su determinisani genetički izvori otpornosti na najvažnije gljivične bolesti vinove loze u okviru većeg broja severnoameričkih vrsta roda *Vitis* i potvrđena je mogućnost optimalnog kombinovanja otpornosti i dobrog kvaliteta. Stvoreni su veliki broj novih vinskih i stonih sorti vinove loze (tzv. interspecies hibrida), otpornih ili tolerantnih na najvažnije patogene sa kvalitetom na nivou najboljih vinifera sorti. Ove sorte su pogodne za proizvodnju grožđa uz redukovanu hemijsku zaštitu ili bez nje. Posebno su interesantne za gajenje na malim površinama u okviru organske proizvodnje grožđa i vina.

U Sremskim Karlovcima, na Oglodnom dobru Poljoprivrednog fakulteta iz Novog Sada, već duži niz godina se ispituje veliki broj introdukovanih interspecies sorti u uslovima bez ikakve hemijske zaštite u cilju razrade modela organske proizvodnje grožđa i vina kod nas (Korać, Cindrić, 1995).

U poslednje tri decenije na Oglodnom dobru je stvoren veći broj novih interspecies vinskih i stonih sorti koje se uklapaju u koncept organske proizvodnje grožđa i vina (Cindrić i sar. 2000).

Novostvorene domaće interspecies sorte

Lasta (Muscat de St. Vallier x Ljana) je priznata 1991 (slika 182). Autori su P. Cindrić i N. Korać. Ovo je bela stona sorta umerene bujnosti sa nešto većim brojem zaperaka. Zahteva formiranje urednog, pljosnatog špalira, čime se podспешује oplodnja, olakšava zaštita i omogućava bolje sazrevanje grožđa. Sredinom septembra čokote krase rastresiti grozdovi sa krupnim, hrskavim, ovalnim, žutozelenim bobicama, finog, blagomuskatnog ukusa. Grožđe ne truli i može se čuvati na čokotu sve do prvih mrazeva. Dobro se transportuje.

Lasta je otporna na plamenjaču i sivu trulež grožđa, a osetljiva na pepelnicu. Preporučuje se za gajenje na okućnici i manjim površinama. U organskoj proizvodnji stonog grožđa obavezna je zaštita sumporom protiv pepelnice.

Karmen (slika 183) je stona sorta nastala ukrštanjem kardinala i moldove. Autori su P. Cindrić i N. Korać. Priznata je 2003. godine. Od kardinala je nasledila vrlo rano sazrevanje (sredina avgusta). Po rodnosti, izgledu grožđa i bobice i ukusu vrlo je slična moldovi. Ima srednje krupne rastresite grozdove, krupne izdužene bobice tamno plave boje, neutralnog ukusa. Velike je rodnosti i daje izuzetno veliki procent tržišno vrednog stonog grožđa. Srednje je otporna na pepelnicu i botritis, a osetljiva na plamenjaču. Može se preporučiti ne samo za gajenje na okućnici već i kao komercijalna stona sorta, na većim površinama uz redukovanu zaštitu protiv gljivičnih bolesti, primenom bakarnih preparata, sumpora ili organskih rastvora (Korać i Cindrić, 1995; Korać i sar., 2006).

Petra (Kunbarat x Pinot noir) je bela vinska sorta (slika 184), priznata 1991. Autori su P. Cindrić i V. Kovač. Sazreva približno u vreme kada i traminac, ali ga nadmašuje po prinosu. Nekih godina se slabije oplodi. Nakuplja preko 20% šećera. Prevalizali rajnski rizling po otpornosti na mrazeve. Tolerantna je na plamenjaču i sivu trulež grožđa, ali osetljiva na pepelnicu. Vино ima vrlo izraženu, finu muskatnu aromu. Pogodna je za proizvodnju prirodnih, poluslatkih, aromatičnih vina. Rakija od grožđa petre takođe ima izraženu aromu.

Slika 183. Karmen (N. Korać)

Petka je bela vinska sorta stvorena nastala iz ukrštanja petra x bianka. Autori su: P. Cindrić, N. Korać, V. Kovač, M. Medić. Priznata je 2001. godine. Bujna je sorta velike rodnosti. Redovno nakuplja preko 20% šećera u širi uz umeren sadržaj kiselina. Daje harmonična, kvalitetna bela vina. Otporna je na sivu trulež grožđa, visoko tolerantna na plamenjaču i pepelnicu. Može se uspešno gajiti bez ikakve zaštite protiv gljivičnih bolesti ili uz redukovanu zaštitu u godinama povoljnim za razvoj patogena.

Rubinka je nastala iz iste kombinacije ukrštanja kao i petka. Autori su P. Cindrić, N. Korać i V. Kovač. Priznata je 2002. godine. Sorta je umerene bujnosti, srednje ali redovne rodnosti. Formira redak, uredan špalir. Dobro nakuplja šećer i daje visokokvalitetna, harmonična vina. Grožđe sazreva nešto pre rizlinga italijanskog. Otpornija je na zimske mrazeve od rizlinga italijanskog. Odlukuje se otpornošću na sivu trulež grožđa i visokom tolerancijom na plamenjaču i pepelnicu, pa se može gajiti uz vrlo redukovanu zaštitu, a u nekim godinama i bez nje. Pogodna je za organsku proizvodnju vina.

Bačka je nastala iz iste kombinacije ukrštanja kao rubinka i petka. Priznata je 2002. godine. Bujna je sorta, velike i redovne rodnosti. Sazreva u drugoj epohi (druga polovina septembra). Nakuplja oko 20% šećera uz dovoljno kiselina za proizvodnju kvalitetnog vina, neutralnog mirisa i harmoničnog ukusa. Ispoljila je visoku otpornost prema niskim zimskim temperaturama i gljivičnim bolestima. Ova sorta se može gajiti po principima organskog vinogradarstva čak i u rejonima sa visokim rizikom od zimskih mrazeva.

Panonia (slika 188) je rezultat ukrštanja rajnskog rizlinga i domaćeg genotipa visoke otpornosti na gljivične bolesti i niske temperature (autori su P. Cindrić, N. Korać i V. Kovač). Priznata je 2003. godine. Sorta je umerene bujnosti sa uspravnim rastom lastara i malim brojem slabih zaperaka. Formira redak, uredan špalir, lak za održavanje. Grozd je rastresit, bobice okrugle, žutozelene, sočne, prijatnog ukusa. Sazreva nekoliko dana pre rajnskog rizlinga. Dobre je rodnosti. Redovno nakuplja preko 20% šećera u širi uz visok sadržaj kiselina. Daje visokokvalitetna vina. Panonija se odlikuje otpornošću na plamenjaču i pepelnicu i visokom tolerancijom prema botritisu. U većini godina se može uspešno gajiti bez primene pesticida. Vrlo je pogodna za organsku proizvodnju grožđa.

Morava je nastala iz iste kombinacije ukrštanja kao i panonia. Umerene je bujnosti. Grozd je rastresit, bobice okrugle, zelene, sočne. Vegetaciju započinje malo ranije od rajnskog rizlinga, a grožđe sazreva približno istovremeno sa njim. Rodnost u znatnoj meri oscilira po godinama, od skromne do vrlo visoke. Nakuplja

Slika 182. Lasta (N. Korać)

oko 20% šećera uz visok sadržaj kiselina u širi (od 10–20 g/l). Vино je vrhunskog kvaliteta sa karakterističnim mirisom koji podseća na sovijnjon. Sorta je vrlo otporna na sivu trulež grožđa i plamenjaču, a srednje osetljiva na pepelnicu. Sa nekoliko tretmana sumporom ova sorta bi se mogla vrlo uspešno gajiti u organskoj proizvodnji grožđa.

Introdukovane interspecies stone sorte

Ljana je stvorena u Moldaviji. Prvih dana septembra, kada grožđe ove sorte sazreva, čokote krase rastresiti srednje krupni grozdovi sa lepim, beložutim, krupnim, izduženim bobicama. Grožđe se može dugo čuvati na čokotu i brati prema potrebi. Ne truli i ne napadaju ga ose i ptice. Može se gajiti bez zaštite protiv plamenjače, pepelnice i sive truleži. Nažalost, osetljiva je na niske temperature, a ponekad se slabije oplodi. Preporučuje se za gajenje na manjim površinama, na terenima gde nema opasnosti od izmrzavanja. Na osnovu rezultata ispitivanja na Oglodnom polju u Sremskim Karlovcima, Ljana je stavljena na domaću sortnu listu.

Moldova (Villard blanc x guzalj kara) je kvalitetna stona sorta (slika 190) koja se već značajno proširila u Srbiji, Makedoniji i drugim balkanskim zemljama. Ovo je vrlo bujna i vrlo rodna sorta. Grožđe sazreva početkom oktobra, dugo se može čuvati na čokotu, dobro se transportuje i dobro se čuva u hladnjači. Čokoti su bogato okiće-

ni krupnim, rastresitim grozdovima. Bobice su velike, jajaste, tamnoplave, sa obilnim pepeljkom. Pulpa je mesnato sočna, neutralnog ukusa. Moldova je kompleksno otporna sorta na gljivične bolesti i može se gajiti bez hemijske zaštite. Kao i većina stonih sorti osetljiva je na mrzeve. Stavljena je na domaću sortnu listu. Izuzetno je pogodna za organsku proizvodnju grožđa, kako na okućnici tako i na većim površinama.

Nero (slika 191) je nova mađarska sorta koja je u ispitivanjima na eko parceli u Sremskim Karlovcima pokazala odlične rezultate. Dobre je i redovne rodnosti, vrlo ranog sazrevanja (avgust), otporna na gljivične bolesti. Grozd je srednje veličine, srednje zbijen, bobice srednje krupne, tamnoplave boje, sa puno pepeljka, prijatnog ukusa. Ova sorta je vrlo interesantna za organsku proizvodnju stonog grožđa. (Korać, Cindrić, 1995).

Terez (slika 192) je nova mađarska stona sorta stvorena u Kečkemetu (Villard blanc x Olimpia). Velike je i redovne rodnosti. Ima krupne, rastresite grozdove, ovalne, krupne, zelenožute bobice i neutralan ukus. Sazreva u drugoj polovini septembra. Otporna je na sivu trulež grožđa i pepelnicu, a srednje osetljiva na plamenjaču. Grožđe se može dugo čuvati na čokotu. Sa nekoliko tretmana bakarnim preparatima ili alternativnim bio-preparatima ova sorta se može uspešno gajiti u organskoj proizvodnji.

(Preuzeto iz knjige: "Proizvodnja voća i grožđa na malim površinama")

Proizvodnja jagodastog voća

Doc. dr Nenad Magazin
Poljoprivredni fakultet Novi Sad
Departman za voćarstvo, vinogradarstvo,
hortikulturu i pejzažnu arhitekturu

Gajenje jagodastih voćnih vrsta ima dugu tradiciju u Srbiji. To je pre svega zasluga izvanrednih klimatskih i zemljišnih uslova koji čine da naša malina, kupina i jagoda, budu prepoznatljivije na svetskom tržištu i da čine znatan deo izvoza naše poljoprivrede. Veliku prednost jagodastih voćnih vrsta predstavlja mogućnost gajenja na manjim površinama, odnosno u okviru jednog porodičnog gazdinstva

Razmak sadnje između redova je od 0,60 do 0,80 m, a u redu 0,20 do 0,30 m.

Gajenje jagode na foliji

Veliki pomak u gajenju jagode je načinjen primenom folija koje su se prvo postavljale na ravno zemljište a zatim na formirane bankove. Gajenje na foliji na bankovina ima veliki broj prednosti (slike 17 i 18). Folija zadržava vlagu i toplotu u zemljištu, nema razvoja korova, povećan je rast i prinos do 35%, sazrevanje je ubrzano do 6 dana, plodovi su znatno kvalitetniji i ne leže na zemlji, olakšana je berba, a bankovi dodatno utiču na bolju zagrejanost zemljišta u kome je koren, bolju drenažnost zemljišta, protok vazduha i lakše obavljanje svih ručnih poslova u zasadu. Bankovi treba da su širine 0,6–0,8 m, visine bar 0,2 m, sa međusobnim rastojanjem od 0,5–0,7 m. Širina folija koje se najčešće koriste iznosi 120 cm. Debljina folije treba da bude bar 50 mikrona za višegodišnje zasade jagode, a boja zavisi od područja i gajenih sorti. U našim uslovima najbolje rezultate daju srebrna i crna folija. Danas su na tržištu prisutne i folije sa već formiranim rupama na određenom rastojanju. Najjednostavniji način formiranja bankova i postavljanja folija je uz pomoć za to namenjenih mašina koje ujedno postavljaju i kapajuće trake ispod folije (slika 19). U ovom sistemu gajenja, jagoda se najčešće sadi u vidu dvstrukih redova na jednom banku pri čemu je rastojanje između redova 0,30–0,40 m, a između biljaka u redu 0,25–0,40 m, zavisno od bujnosti sorte.

Gajenje jagode u zaštićenom prostoru

Zaštićeni prostor omogućava sigurniju proizvodnju jagode jer se

Slika 18. Kombinacija folije i malča od slame. (Z. Keserović)

Jagodaste voćne vrste su interesantne iz sledećih razloga:

- Imaju plitak korenov sistem, pa se za njihovo gajenje mogu koristiti i plitka zemljišta,
- imaju kratak vegetacioni period pa se mogu gajiti i na većim nadmorskim visinama,
- brzo stupaju u rod pa se uložena sredstva vrlo brzo vraćaju,
- rizik u proizvodnji je mnogo manji nego kod ostalih voćnih vrsta jer im grad, pozni prolećni mrazevi i vremenske nepogode pričinjavaju manje štete,
- zahvaljujući ograničenom rastu, ove voćne vrste mogu da se gaje u različitim tipovima zatvorenog prostora što, pored ostalih prednosti, omogućava vansezonsku proizvodnju odnosno znatno veću dobit,
- plodovi sazrevaju u vreme kada nema drugog voća, pa se postiže visoka cena,
- zaštita protiv prouzrokovaca bolesti i štetočina je daleko manja nego kod većine ostalih voćnih vrsta, tako da se može govoriti o zdravstveno bezbednom voću koje se danas sve više traži kako u svetu tako i kod nas,
- to je jedna od najintenzivnijih voćarskih proizvodnji koja angažuje veoma mnogo radne snage, tako da

može doprineti boljoj uposlenosti radnika, ravnomernijem iskorišćavanju i zadržavanju stanovništva u područjima koja su sklona migracijama seoskog stanovništva.

Gajenje jagode na golom zemljištu

Jagoda se u mnogim krajevima naše zemlje gaji na golom zemljištu u vidu jednoređova. (slika 16). Ovo jeste zastarelo i prevaziđen sistem proizvodnje, ali se on može koristiti tamo gde nema navodnjavanja a zemljište je veoma dobro odnosno kvalitetno. Ovaj sistem je dobar ako imamo loš sadni materijal odnosno slabo razvijene frigo živice. U tom slučaju ih možemo posaditi u aprilu i te godine ukloniti razvijene cvasti. Na taj način ćemo imati pun rod sledeće godine. Naravno, nisu sve sorte pogodne za ovaj sistem, pogotovo ne one slabije bujne (elsanta) i osetljive na sušu. Glavna prednost ovog sistema je malo početno ulaganje, a uz korektnu primenu agrotehničkih mera mogu se ostvariti prinosi od 10 do 12 t/ha. Ovaj sistem može biti interesantan za gajenje sorti za preradu na većim površinama.

Slika 16. Gajenje jagode na otvorenom polju sa slamom kao malčom (N. Magazin)

Slika 19. Mašina za formiranje bankova, postavljanje folije i traka za navodnjavanje (N. Magazin)

kontrolise mnogo više faktora proizvodnje nego pri gajenju na otvorenom. Na ovaj način se jagoda može gajiti i van sezone, prinosi su veći, kvalitet plodova je bolji, a zaštita je redukovana.

Jedan od najraširenijih vidova gajenja jagode u Španiji, Francuskoj i Italiji je upotreba niskih tunela (plastenika) koji pokrivaju pojedinačne redove odnosno bankove (slika 20). Ima ih različitih konstrukcija, a sastoj se od metalnih ili plastičnih lukova koji nose PVC, polietilensku ili neku drugu plastičnu foliju koja mora biti nešto deblja, od 50 do 100 mikrona zbog svakodnevnog pomeranja. Folija se može učvrstiti vezivom koje ide preko folije i učvršćuje je ili to može biti još jedan metalni luk. Foliju možemo učvrstiti i zakopavanjem stranica u rejonima gdje je jako vetrovito, ali u tom slučaju folija je perforirana. Visina tunela je do 70 cm iznad banka ako je banak širine 0,8–1,0 m. Uloga ovih tunela je da ubrzaju vegetaciju, zaštite od bolesti i štetočina, zaštite od mraza, omoguće ranije sazrijevanje itd. Treba biti oprezan sa vremenom njihovog postavljanja jer ako ih prerano postavimo, izazvaćemo prerano cvetanje pa može doći do izmrzavanja (slika 21). Iako imaju ulogu zaštite od mraza, ovi tuneli ne mogu da pruže zaštitu pri veoma jakim mrazovima. Ovaj sistem nije najbolji za rane sorte u rejonima sa niskim zimskim temperaturama, a rejonima sa hladnim vetrovima

kao i na previše laganom zemljištu, dok je odličan za sorte srednje rane i pune sezone. Preporučuje se postavljanje krajem februara–početkom marta što objašnjava preps sa ranim sortama jer se one prve trebaju pokriti. Ovi tuneli mogu da ubrzaju zrenje odnosno pomere datum berbe za 2–3 sedmice u proleće u zavisnosti od rejona, sorte i korištene folije, a takođe mogu da produže berbu dvorodnih sorti u jesen za 3–4 sedmice. Pored niskih tunela koriste se i veliki tuneli različitih dimenzija i konstrukcija (slika 22), od onih širine 4–5 m koji mogu da pokriju 3–4 banka do onih širine od 10 m koji se postavljaju na stalnom mestu. Pored plastenika koriste se i staklenici, ali uglavnom za proizvodnju na supstratu. Što je zatvoreni prostor veći, proizvodnja je ranija i veća je mogućnost kontrole klimatskih faktora. Radi bolje prozračnosti ovi veći tuneli ne bi trebalo da su duži od 60 m. Da se bolje iskoristi zemljište i da se umanjí efekat ivice tunela, više tunela se može postaviti tik jedan uz drugog. Uspešnost proizvodnje u zaštićenom prostoru zavisi od kontrole temperature (provetravanja) i oplodnje. Provetravanjem se temperatura održava u granicama 16–25°C, u zavisnosti od faze razvoja biljke. Za uspešnu oplodnju odnosno opravljanje se koriste bumbari (slika 23).

(Preuzeto iz knjige: "Proizvodnja voća i grožđa na malim površinama")

Slika 17. Gajenje jagode na foliji na otvorenom polju (N. Magazin)

Prihrana pšenice, vreme rezidbe...

Prema prognozi meteorologa RHMZ Srbije, u većem delu Srbije očekuje nas prosečno hladan i prosečno vlažan mesec, a u jugozapadnoj Srbiji prosečno hladan i vlažniji februar.

Srednja minimalna temperatura vazduha u februaru imaće vrednosti u granicama višegodišnjeg proseka, pri čemu će njena vrednost u proseku biti viša za oko 0,6°C u odnosu na višegodišnji prosek. U Beogradu i široj okolini predviđa se vrednost februarske srednje minimalne temperature vazduha oko 0,6°C. Srednja maksimalna temperatura vazduha u februaru biće u granicama višegodišnjeg proseka, sa vrednostima u proseku višim za oko 0,3°C u odnosu na višegodišnji prosek. U Beogradu i široj okolini srednja maksimalna temperatura vazduha tokom februara biće oko 6,8°C. Srednja količina padavina tokom februara biće u granicama višegodišnjeg proseka sa vrednostima u proseku višim za oko 8 mm u odnosu na višegodišnji prosek, dok će na jugozapadu Srbije biti iznad višegodišnjeg proseka, sa vrednostima u proseku za 15 mm višim u odnosu na višegodišnji prosek. U Beogradu i široj okolini srednja februarska količina padavina iznosiće oko 41 mm.

Na njivi - U ovom mesecu počinje prihranjivanje pšenice i drugih ozimih useva - zobi, raži, ječma, uljane repice, koji su

iz zime izašli iscrpljeni. Ako se dubri traktorskim rasipivačem. zemljište treba da se dovoljno prosuši kako bi se mašine mogle normalno kretati. Pazite, stručnjaci preporučuju samo N-min metodu. Ona će pokazati koliko azota, odnosno azotnih đubriva treba dodavati. Svakako da treba paziti koja će se mehanizacija koristiti za prihranjivanje.

Krajem februara počinje setva jarih useva kao što su jara pšenica, zob, raž i ječam, naravno ako su povoljne temperaturne prilike i stanje vlage u tlu.

Ispušta se voda s livada u jarak, kanal ili neki drugi vodotok.

Ukoliko vremenske prilike omogućavaju, počinje setva ranog povrća. Plasterici i staklenici sada pokazuju svoju veliku prednost u odnosu na proizvodnju povrća na otvorenom prostoru. Ali, oprez, februar zna da bude hladan i sa mnogo snežnih padavina. U tom slučaju mora se obezbediti posebna nega mladih biljaka u plasticima i staklenicima. Ukoliko je moguće osigurati zagrevanje i obezbediti dovoljno svetla - trud i ulaganja će se isplatiti.

Šta će se i koliko raditi u februaru, zavisi od vremenskih prilika. Na njih se ne može uticati, ali se mogu obavljati sve potrebne pripreme pa kada se stvore potrebni uslovi da se blagovremeno krene sa setvom. Rana setva je veoma važna za biljke koje klijaju i niču na temperaturi od tri do pet ste-

peni, kao što su grašak, spanać, crni i beli luk, rotkvica i dr. Prednost rane setve ogleda se u ekonomičnom iskorišćavanju zimske vlage za brzo i ujednačeno nicanje i vremenu pristizanja ovih vrsta povrća za tržište, naročito graška, spanaća i rotkvica. Setva crnog luka - direktna i za proizvodnju arpadžika, treba da počne krajem februara. Rana setva je uslovljena rastom i razvijenjem korenovog sistema i listova, što je preduslov za dalji rast biljke. Takođe, vreme je za sadnju belog luka.

U štali - Što se tiče stočarstva, ovo je mesec kada mladi često dolaze na svet. Zato se treba pripremiti za prašenje krmača, pa kako je ovaj mesec često hladan treba se pripremiti za utopljavanje mladih prasića nastiranjem debelih količina slame u svinjcima.

Pošto se krmača oprasila, potrebno je pričekati da izbací posteljicu koju treba odstraniti i zakopati. Toplom mokrom krpom obrisati vime krmači i staviti prasiće na podoj. Krmači pre podoja treba dati nešto napoja. Prasićima u svinjcu treba napraviti sklonište od letvi ili gredica ispod kojih se mogu skloniti da ih majka ne bi prignječila.

Pripremiti odgovarajuće uslove za teljenje krava koje je, takođe, veoma često u ovom mesecu. U jednom uglu prethodno očišćenom, treba prostreti čistu slamu. Pri teljenju poželjno je da prisustvuju lica koja će pomoći ako dođe do nekih komplikacija. Proverite na vreme broj telefona dežurnog veterinarara koji može zatrebati. Kada se krava oteli, pupak obavezno treba dezinfikovati u jednoj tinkturi, a oteplenju kravi dati mlak napoj: vodu u kojoj su razmučene pšenične mekinje. U jaslje se stavlja najkvalitetnije seno, a ako tele sisa, treba ga dovoditi na podoj svaka tri sata, ili ga ostavljati kraj krave da sisa po volji.

Ukoliko bude toplih dana, oko podneva staju treba provetriti, puštajući stoku na svež vazduh. Popraviti manja oštećenja i dobro očistiti staju. Ishrani stoke posebitno pažnju. Osigurati dovoljno minerala i vitamina.

Tokom februara izvodi se rezidba jabučastih i koštičavih voćnih vrsta

Živinu treba držati u toplom i hraniti kvalitetnom hranom. Guskama, koje počinju da nose jaja i prave gnjezda, treba naći odgovarajuće mjesto.

U Voćnjaku - Tokom februara izvodi se rezidba jabučastih i koštičavih voćnih vrsta. Mirovanje voćaka se privodi kraju pa treba orezivati jabuke, kruške dunje, šljive višnje, trešnje i crne ribizle. Obavlja se zimsko prskanje voćaka, te površinska obrada zemljišta za prolećnu sadnju voćaka. Brska se prska bakarnim preparatima radi suzbijanja prouzrokovanih kovrdžavosti lišća.

Treba nastaviti sa izvođenjem priprema i prodaje plodova, stratifikovanje semena, skidanje reznica i kalem grančica, odstarnjivanje izdanaka malina i kupina koje su donele rod. Obaviti đubrenje ako nije do tada obavljeno. Zemljište se priprema za sadnju voćaka, a kada je temperatura iznad nule, može se obavljati i sadnja, zimska rezidba, proređivanje i podmlađivanje krošnji starijih stabala, kao

i krečenje stabala, krečenje debela i osnove prvih skeletnih grana.

U vinogradu se pripremaju mesta za sadnju loze. Rastura se stajnjak i mineralna đubriva. Vinograd se reže na zrelo. Treba napraviti naslone, vezati krakove i lukove za naslon. Reznice se skidaju. Sprave i alat se popravljaju i pripremaju za rad u toku godine.

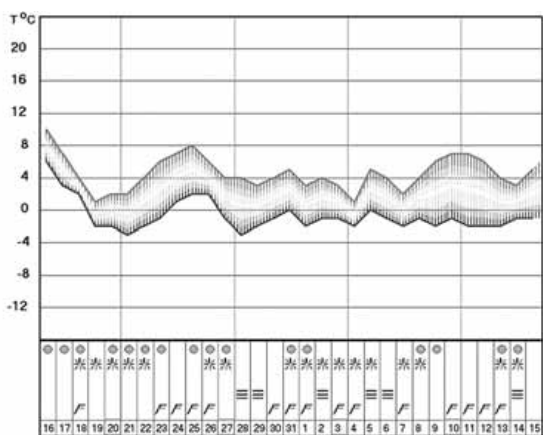
U bašti - Pojedine vrste ukrasnog šiblja mogu se orezati već u februaru. Ovo se, pre svega, odnosi na rododendrone, kamelije, hortenzije, mangoleije i božure. U ovom poslu treba bit obazriv i odstraniti samo osušene, polomljene, oštećene i suviše grane.

Ukrasno grmlje koje dugo nije orezivano i deluje zapušteno, može se podmladiti orezivanjem tokom dve godine. U prvoj godini, već krajem zime, kada temperatura nije niža od nula stepeni, do osnove se orezuje polovina starih i nepravilno izraslih izdanaka, kao i tanke grančice. Sledeće zime orezuju se preostali stari izdanci.

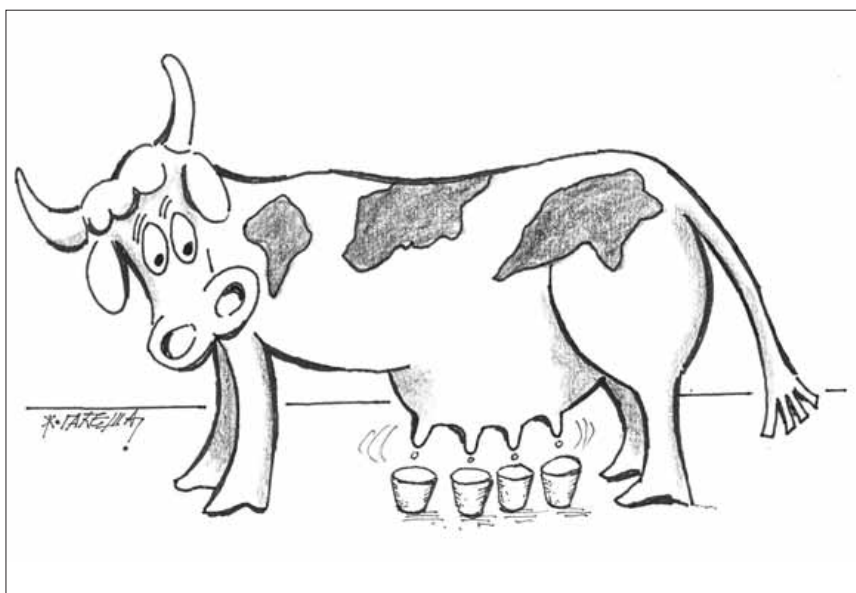

Prasad treba utopljati nastiranjem slame u svinjcima

Prognoza vremena do 15. februara

☁ ГРМЉАВИНА ☁ КИША ☁ МАГЛА ☁ СНЕГ ☁ ВЕТАР - МАКСИМАЛНА ТЕМП. = МИНИМАЛНА ТЕМП.

Promet roba na Produktnoj berzi

od 15. do 18. januara 2013. godine

Najvažnije iz protekle nedelje:

- Blagi rast cene kukuruza
- Rast cena na svetskim berzama
- Stabilne cena pšenice

Kako januar odmiče, postaje sve jasnije da se srpsko tržište poljoprivrednih proizvoda sve više suočava sa dva problema. Prvi, koji je prisutan već duži period jeste svakako hronična nelikvidnost tražnje i drugi problem koji je sve prisutniji jeste nedostatak ponude, odnosno sve manje robe u skladištima. Rezultat tih okolnosti jesu mali prometi u kontinuitetu na berzanskom tržištu u Novom Sadu. U periodu 15.1.-18.1. 2013. na novosadskoj robnoj berzi zaključeno je ukupno svega 9 kupoprodajnih ugovora, a realizovan je promet od 898 tona robe ili za 85,15% više nego prethodne nedelje. Finansijska vrednost prometa od 28.331.270 dinara je za 103,74% veća u odnosu na vrednost prometa iz prethodne nedelje.

Opšta konstatacija sa aspekta cenovnih dešavanja je da je tržište stabilno.

Cena pšenice gravitira oko nivoa 27,40 din/kg bez PDV u vrlo uskim cenovnim rasponima između 27,30 din/kg bez PDV i 27,50 din/kg. Prosečna cena trgovanja u nedelji za nama iznosila je 29,59 din/kg (27,40

bez PDV), što je za minimalnih 0,36% niža cena od prosečne cene iz prethodne nedelje. Relativno loš izgled posejane pšenice u SAD donekle su ublažila očekivanja solidnih prinosa hlebnog žita u Brazilu, pa je cena na međunarodnim tržištima blago skočila, sa izgledom da će u perspektivi nivo svetskih cena pšenice biti i dalje relativno visok sa tendencijom rasta.

Ponuda na tržištu kukuruza je sve slabija. Rezerve ove robe se tanje iz dana u dan, a konsekvntno manjoj ponudi, cena polako raste. Protekle nedelje svi kupoprodajni ugovori su realizovani po ceni od 24,60 din/kg bez PDV i u odnosu na prethodni nedeljni period to je rast od 0,61%. Da će kukuruz biti deficitarna roba već na samom početku kalendarske godine srpsko tržište nije naviklo. Kako će se nadoknaditi bilansna praznina na ovom tržištu videćemo vrlo brzo.

Ono što je veoma bitno što se tiče žitarica jeste da državne robne rezerve imaju solidnu zalihu pa će shodno potrebama moći blagovremeno da prejudiciraju eventualne turbulencije na ovim tržištima.

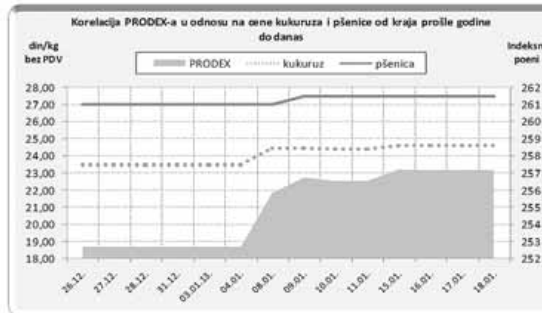
Pregled zaključenih i ponuđenih količina, kao i dijapazon zaključenih i ponuđenih cena poljoprivrednih proizvoda tokom protekle nedelje, dati su u sledećoj tabeli:

ROBA	PONUĐENA KOLIČINA (t)	CENA PONUĐE DIN/KG SA PDV-OM	ZAKLJUČENA KOLIČINA (t)	ZAKLJUČENA CENA DIN/KG SA PDV-OM
Kukuruz, rod 2012.	251	26,57	175	26,57
Pšenica, rod 2012.	348	29,59-29,70	348	29,59-29,70
Sojina sačma, 44% proteina	50	73,44	50	73,44
Suncokretova sačma, 44% proteina	25	33,36	25	33,36
Soja, rod 2012.	25	66,96	-	-
Repin rezanac	400	31,68	-	-

Na berzanskom tržištu u Novom Sadu trgovalo se još i dvema komponentama za stočnu hranu i to sojinom sačmama sa 44% proteina po ceni od 61,20 din/kg bez PDV i suncokretovom sačmama sa 33% proteina po ceni od 27,80 din/kg bez PDV.

su na cenovnu stabilnost u drugoj polovini decembra, što jasno pokazuje grafikon.

Na današnji dan PRODEX beleži indeksnu vrednost od 257,20 poena, što je za tek 0,63 indeksnih poena više nego prošlog petka.

PRODEX

Januarsko praznovanje se logično reflektuje i na trgovanje na „Produktnoj berzi“ u Novom Sadu, kroz skroman obim pro-

meta. Cenovni skokovi konstatovani neposredno početkom kalendarske godine su se primirili i čini se da ponovo ulazimo u period stabilnih cena poljoprivrednih proizvoda, doduše na nominalno višem nivou, u odno-

Cene poljoprivrednih proizvoda u protekloj nedelji na vodećim robnim berzama su bile sledeće:

PREGLED DNEVNIH PROMENA CENA NA CME GROUP MART 2012.					
	ponedeljak	utorak	sreda	četvrtak	petak
Pšenica	-	281.83 \$/t	287.56 \$/t	289.55 \$/t	287.05 \$/t
Kukuruz	-	285.03 \$/t	287.55 \$/t	287.86 \$/t	285.19 \$/t

Nizak nivo zalih žitarica u svetu je doveo do toga da svaka promena koja se tiče vremenskih uslova, potrošnje ili obima izvoza ima trenutnu uticaj na kretanje cena. Tako su i ove nedelje suša koja pogađa SAD, kretanje kurasa dolara i veća konkurentnost pšenice na inostranim tržištima uticali na rast cena pšenice i kukuruza. Martovski fjučers na pšenicu je poskupeo za 4,94%, a na kukuruz za 3,69%.

PREGLED DNEVNIH PROMENA CENA NA CME GROUP					
	ponedeljak	utorak	sreda	četvrtak	petak
Soja, zrno mar. 12	-	521.04 \$/t	519.35 \$/t	527.80 \$/t	525.52 \$/t
Sojina sačma mar. 12	-	417.90 \$/t	411.90 \$/t	419.10 \$/t	414.00 \$/t

U nedelji dvosmernih aktivnosti martovski fjučers na soju i sojinu sačmu su zabeležio rast. Fjučers na soju je u poslednjih nedelju dana poskupeo za 3,67%, a fjučers na sojinu sačmu za 2,07%.

*Objavljeni nedeljni ponderi cena nisu zvaničan podatak, usled činjenice da su obuhvaćeni podaci o trgovanju do trenutka štampanja informatora.

BUDIMPEŠTA

PŠENICA	KUKURUZ
234.70 EUR/t (futures mart 12)	223.82 EUR/t (futures mart 12)

EURONEXT PARIZ

PŠENICA	KUKURUZ
246.00 EUR/t (futures mart 12)	236.00 EUR/t (futures mart 12)

Cenovna kretanja na američkim berzama su imala uticaj i na dešavanja na pariskoj berzi, gde je pšenica sa isporukom u martu poskupela za 0,81%, a kukuruz za 2,12%. U Budimpešti je cena pšenice gotovo identična prošlonedeljnoj, dok je kukuruz jeftiniji za 1,05%.

E-mail: nsberza@eunet.rs,
internet sajt: www.proberza.co.rs INFO SLUŽBA
021/443-413 od 7³⁰ do 14³⁰

SPONZOR
Francuski hibridi kukuruza i suncokreta
21000 Novi Sad, Radnička 30a
Tel: 021/4750-788; Fax: 021/4750-789
miroslav.sidor@limagrain.rs
branimir.alivjodic@limagrain.rs
www.limagrain.rs

VOĆE OD 14.1.2013.DO 21.1.2013.

Mesto prikupljanja cena: Pančevo - zelena pijaca

R.B.	Proizvod	Poreklo	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda
				min	max	dom		
1	Ananas (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	230	250	250	rast	prosečna
2	Banana (sve sorte)	Uvoz (Ekvador)	kg	110	120	110	bez promene	dobra
3	Grejpfrut (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	140	150	140	bez promene	dobra
4	Jabuka (Ajdared)	Domaće	kg	80	100	80	bez promene	dobra
5	Jabuka (Delišes ruž.)	Domaće	kg	80	100	80	-	dobra
6	Jabuka (Delišes zlatni)	Domaće	kg	80	100	80	-	dobra
7	Jabuka (Greni Smit)	Domaće	kg	80	100	80	bez promene	dobra
8	Jabuka (ostale)	Domaće	kg	80	100	80	bez promene	dobra
9	Kivi (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	140	150	140	bez promene	dobra
10	Kruška (ostale)	Uvoz (uvoz)	kg	200	250	250	rast	prosečna
11	Lešnik (očišćen)	Domaće	kg	800	1.000	1.000	rast	dobra
12	Mandarina (sve sorte)	Uvoz (Grčka)	kg	110	120	120	bez promene	dobra
13	Mušmula (sve sorte)	Domaće	kg	80	100	80	-	slaba
14	Nar (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	230	250	250	rast	dobra
15	Orah (očišćen)	Domaće	kg	900	1.000	1.000	bez promene	dobra
16	Pomorandža (sve sorte)	Uvoz (Grčka)	kg	90	100	100	rast	dobra
17	Smokva (suva)	Uvoz (Turska)	kg	400	500	400	-	prosečna

POVRĆE OD 14.1.2013.DO 21.1.2013.

Mesto prikupljanja cena: Pančevo - zelena pijaca

R.B.	Proizvod	Poreklo	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda
				min	max	dom		
1	Blitva (sve sorte)	Domaće	veza	40	50	40	bez promene	prosečna
2	Brokola (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	250	300	300	pad	prosečna
3	Celer (sve sorte)	Domaće	kg	150	180	150	bez promene	dobra
4	Cvekla (sve sorte)	Domaće	kg	60	70	60	bez promene	dobra
5	Karfiol (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	280	300	300	bez promene	prosečna
6	Kelj (sve sorte)	Domaće	kg	80	100	80	bez promene	dobra
7	Krastavac (salatar)	Uvoz (Grčka)	kg	250	280	280	pad	prosečna
8	Krompir (beli)	Domaće	kg	60	70	70	bez promene	dobra
9	Krompir (crveni)	Domaće	kg	60	70	70	bez promene	dobra
10	Kupus (sve sorte)	Domaće	kg	30	40	40	rast	prosečna
11	Luk beli (sve sorte)	Domaće	kg	300	350	350	bez promene	prosečna
12	Luk crni (mladi)	Domaće	veza	35	40	40	rast	dobra
13	Luk crni (sve sorte)	Domaće	kg	50	60	60	bez promene	dobra
14	Paprika (Babura)	Uvoz (Španija)	kg	300	350	300	pad	prosečna
15	Paprika (ljuta)	Uvoz (uvoz)	kg	500	550	500	bez promene	prosečna
16	Paprika (šilja)	Uvoz (Turska)	kg	300	350	300	pad	prosečna
17	Paradajz (chery)	Uvoz (Italija)	kg	350	400	400	bez promene	prosečna
18	Paradajz (sve sorte)	Uvoz (Makedonija)	kg	230	250	250	bez promene	prosečna
19	Pasulj (beli tolovac)	Domaće	kg	350	400	350	pad	dobra
20	Pasulj (beli)	Domaće	kg	350	400	350	bez promene	dobra
21	Pasulj (šareni)	Domaće	kg	350	400	350	bez promene	dobra
22	Pasulj (žuti)	Domaće	kg	350	400	400	-	slaba
23	Patlidžan (sve sorte)	Uvoz (Italija)	kg	230	250	250	bez promene	slaba
24	Paškanat (sve sorte)	Domaće	kg	150	180	150	bez promene	dobra
25	Peršun (korenaš)	Domaće	kg	150	180	150	bez promene	dobra
26	Peršun (lišćar)	Domaće	veza	15	20	20	bez promene	dobra
27	Pečurke (šampinjoni)	Domaće	kg	160	180	160	pad	dobra
28	Praziluk (sve sorte)	Domaće	kg	80	100	80	bez promene	prosečna
29	Rotkva (sve sorte)	Domaće	kg	60	80	60	bez promene	dobra
30	Rotkvica (sve sorte)	Domaće	veza	60	70	70	-	dobra
31	Spanać (sve sorte)	Domaće	kg	200	220	200	rast	prosečna
32	Tikvice (sve sorte)	Uvoz (Turska)	kg	280	300	300	rast	prosečna
33	Zelen (sve sorte)	Domaće	veza	50	60	50	pad	dobra
34	Zelena salata (sve sorte)	Domaće	komad	50	60	50	bez promene	dobra
35	Šargarepa (sve sorte)	Domaće	kg	80	100	80	bez promene	dobra

IZVEŠTAJ ZA ŽITARICE, ULJANE KULTURE I KRMNO BILJE

Datum prikupljanja podataka: 14.1 - 21.1. 2013. god.

* Kvalitet proizvoda je prema JUS standardima ukoliko drugačije nije naznačeno

GAZDINSTVO Mesto prikupljanja cena: Pančevo

R.B.	Proizvod	Pakovanje	Poreklo	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda
					min	max	dom		
1	Lucerka (seno u balama)	bala 12-25 kg	Domaće	kg	30	33	30	bez promene	prosečna

MALOPRODAJA Mesto prikupljanja cena: Pančevo

R.B.	Proizvod	Pakovanje	Poreklo	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda
					min	max	dom		
1	Sojina sačma (44% proteina)	džak 33 kg	Domaće	kg	110	120	120	bez promene	vrlo slaba
2	Suncokretova sačma (33% proteina)	džak 33 kg	Domaće	kg	60	70	70	bez promene	vrlo slaba

PIJACA Mesto prikupljanja cena: Pančevo

R.B.	Proizvod	Pakovanje	Poreklo	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda
					min	max	dom		
1	Kukuruz (okrunjen, prirodno sušen)	džak 50 kg	Domaće	kg	30	32	30	bez promene	prosečna
2	Lucerka (seno u balama)	džak 12-25 kg	Domaće	kg	30	33	30	bez promene	prosečna
3	Pšenica	džak 50 kg	Domaće	kg	30	32	32	bez promene	prosečna
4	Stočni ječam	džak 50 kg	Domaće	kg	33	35	35	bez promene	slaba

SILOS Mesto prikupljanja cena: Pančevo

R.B.	Proizvod	Pakovanje	Poreklo	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda
					min	max	dom		
1	Kukuruz (okrunjen, prirodno sušen)	rinfuz	Domaće	kg	23.7	24.5	23.7	bez promene	prosečna
2	Kukuruz (okrunjen, veštački sušen)	rinfuz	Domaće	kg	23.7	25.1	23.7	bez promene	prosečna
3	Pšenica	rinfuz	Domaće	kg	26.4	27.2	26.4	bez promene	prosečna

CENE ŽIVE STOKE - 14.1 - 21.1. 2013. god.

Mesto prikupljanja cena Pančevo - stočna pijaca

* Kvalitet proizvoda je dobar ukoliko drugačije nije naznačeno

R.B.	Naziv živ.	Težina/uzrast	Rasa	Jed. Mere	Cena (din)			Trend	Ponuda, broj grla
					min	max	dom		
1	Jagnjad	sve težine	sve rase	kg	270	300	300	-	slaba
2	Prasad	16-25 kg	sve rase	kg	240	250	250	bez promene	prosečna
3	Prasad	<=15 kg	sve rase	kg	250	250	250	bez promene	slaba
4	Tovljenici	80-120 kg	sve rase	kg	180	200	200	bez promene	vrlo slaba

IZVEŠTAJ O CENAMA ŽIVE I ZAKLANE STOKE U KLANICAMA

Datum prikupljanja podataka: 14.1. - 21.1. 2013. god.

Mesto prikupljanja cena: Južno-banatski okrug

* Kvalitet proizvoda je dobar ukoliko drugačije nije naznačeno

R.B.	Naziv živ.	Težina/uzrast	Rasa	Cena (din)			Trend	Ponuda
				min	max	dom		
1	Jagnjad	sve težine	sve rase	250	250	250	bez promene	vrlo slaba
2	Junad	350-480 kg	sve rase	220	230	230	bez promene	vrlo slaba
3	Krmače za klanje	>130 kg	sve rase	150	160	160	bez promene	vrlo slaba
4	Tovljenici	80-120 kg	sve rase	180	200	200	bez promene	prosečna

**KERMESS
KLIMT
KWS 3381
KRABAS
MIKADO**

Stabilno i provereno!

- KERMESS – Zakon**
- KLIMT – Savremen i prinosan**
- KWS 3381 – Rani hibrid za rekorde**
- KRABAS – Najraniji**
- MIKADO – Šampion silaže**

KWS Seme Yu d.o.o.
Milutina Milankovića 136 a/1, 11070 Novi Beograd, Tel: 011 301 69 65, 011 301 69 66, Fax: 011 711 08 80, www.kws.rs

Brzo rastemo. Rastimo zajedno!

KWS – Proizvođač semenskog kukuruza sa najbržim rastom

Sve više proizvođača kukuruza oslanja se na KWS kukuruz. Danas se širom Evrope dva miliona i pet stotina hiljada hektara kukuruza seje KWS hibridima. Ključ uspeha: jedan od najvećih programa proizvodnje semena lokalno prilagođenog hibrida kukuruza. Na ovaj način obezbeđujemo najviši rast u svim regionima. Kada ćete početi da rastete sa nama?

KWS Seme Yu d.o.o.
Milutina Milankovića 136 a/1, 11070 Novi Beograd, Tel: 011 301 69 65, 011 301 69 66, Fax: 011 711 08 80, www.kws.rs

